

2009

POLITSEIAMET

ANALÜÜSI- JA
PLANEERIMISOSAKOND

TEABE JA ANALÜÜSI
TALITUS

[KEHALISED VÄÄRKOHTLEMISED AASTATEL 2005-2008]

Ülevaade Eestis toimunud kehalistest väärkohtlemisest (KarS § 121) aastatel 2005 kuni 2008, sündmuste tehiolud, ohvrite ja toimepanijate isikuprofiilid ja tegutsemismotiivid.

Koostanud: Ain Borodin, Merli Klein ja Marilis Sepp

Analüüsis on esitatud autorite järeldused, mis ei pruugi väljendada ametlikke seisukohti

Kõik käesolevas materjalis esitatu on kaitstud autoriõigusega, mis kuulub Politseiametile. Väljaande tsiteerimine või refereerimine on lubatud üksnes juhul, kui viidatakse materjali autoritele. Ilma Politseiameti kirjaliku nõusolekuta ei ole väljaannet või selle osi lubatud mingil viisil publitseerida.

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Kehalise väärkohtlemise profiil	5
1.1 Registreerimine	6
1.2 Vägivald kehalistes väärkohtlemistes	7
1.3 Motiiv	8
1.4 Kehaliste väärkohtlemise toimumisaeg	9
1.5 Kehaliste väärkohtlemiste toimumise piirkond	10
2. Kehalise väärkohtlemise toimepanemise kohad	15
2.1 Avalikus kohas toime pandud kehalised väärkohtlemised	17
2.2 Korteris (ka eramu) toime pandud kehalised väärkohtlemised	20
2.3 Tänaval (väljak) toime pandud kehalised väärkohtlemised	22
2.4 Õppeasutuses või lasteasutuses või selle territooriumil toime pandud kehalised väärkohtlemised	23
2.5 Muud kohad	24
3. Kehalise väärkohtlemise toimepanija ja kannatanu	25
3.1 Kannatanute ja toimepanijate sooline jaotus	27
3.2 Kannatanute ja toimepanijate sotsiaalne staatus	29
3.3 Haridustase	30
3.4 Perekonnameis	31
3.5 Enamlevinud staatuste koosmõju:	31
3.6 Muud toimepanijaid iseloomustavad näitajad	33
4. Korduvused kehalistes väärkohtlemistes ning menetluste lõpetamine	37
4.1 Kehalise väärkohtlemise kriminaalmenetluste lõpetamised 2008. aastal	40
4.1.1 Lõpetamine – menetlushuvi puudumine (alus KrMS § 202)	41
4.1.2 Lõpetamine – saadetakse alaealiste komisjonile (KrMS § 201; § 213)	44
4.1.3 Lõpetamine – ebaotstarbekus (KrMS § 203)	46
4.1.4 Lõpetamine – leppimine (KrMS § 203 ¹)	47
4.1.5 Lõpetamine – alus puudub (KrMS § 199 lg 1 p 1, § 200)	50
4.2 Menetlemine	52
5. Järeldused, ettepanekud	53

Sissejuhatus

Kehalised väärkohtlemised on inimeste turvalisust väga oluliselt mõjutav süüteo liik. Kuna ohvriteks võivad langeda „tavalised inimesed“, pole keegi sellise kohtlemise eest kaitstud. Reaalselt on antud süüteo liik levinum, kui näitab antud sündmuste registreerimine, sest tihtipeale sellistest sündmustest politseid üldse ei teavitatagi, mis aga ei tee selliseid sündmusi olematuks. Põhjuseid mitteteatamiseks on erinevaid, alates ükskõiksusest, kättemaksuhirmust, valehäbist kuni kurjategija kaitsmiseni (tuttavate, sugulaste puhul). Üheks kehaliste väärkohtlemiste liigiks on näiteks latentne perevägivald, millest teavitamine sõltub kannatanu usaldusest politsei vastu ning lootusest abi saada, samuti teadlikkusest perevägivallast. Samuti on „populaarne“ kehaline väärkohtlemine koolis, kus sarnaselt perevägivallaga ei pruugi olla tegemist üksikute väärkohtlemiste juhtumitega, vaid pikaajalise sündmuste jadaga, mis lisaks tekitab ka vaimset allasurutust. Kuna pere- või koolivägivalda kogunud või pealt näinud lapsed on altimad võtma kasutusele sarnaseid enda maksmapanemise viise, on sellise süüteo liigi vähendamine (kaasaarvatud väärkohtlemise vastu suunatud preventiivsed tegevused) eelkõige alaealiste hulgas olulise tähtsusega.

Kuigi väärkohtlemist seostatakse enamasti perevägivallaga, võivad ometi kannatanu ning toimepanijad olla omavahel võõrad – ning (provotseeritud) konfliktid sageli põhjustatud erimeelsustest, mida sageli tiivustab ka alkohol. Konfliktist ei pruugi kannatanu isegi teadlik olla ning teda ründavaid isikuid ta ei pruugi samuti tunda. Taolised tülid saavad sageli alguse tänaval või meelelahutusasutustes.

Politseiameti analüüsi- ja planeerimisosakond koostas analüüsi, mille käigus otsiti vastuseid, millised on levinumad kehalise väärkohtlemise paigad, kelle vahel reeglina kehaline väärkohtlemine aset leiab, milline on sündmuses osalenute isikute taust ja varasem käitumine. Samuti vaadeldi, kuidas on toimunud kehalise väärkohtlemise menetlemine ja kui palju kriminaalasju ja mis põhjustel lähevad lõpetamisele.

Statistilise analüüsi tegemisel võrreldi andmeid 2005.-2008. aastast. Selleks, et saada kehalise väärkohtlemise olemuse kohta põhjalikumad ülevaadet, teostati lisaks 2008. aasta kohta 200 juhtumi põhine sündmuste kirjelduste analüüs, kus uuriti detailsemalt toimepanemiskohta, sündmuste asjaolusid ja sündmustes osalejate tausta. Need 200 juhtumit valiti kõikide sündmuste seast juhuslikkuse põhimõttel.

Kõik andmed pärinevad Politsei andmekogust, välja arvatud Statistikaameti rahvastikuandmed ning kriminaalasjade lõpetamisega seotud teave, mis pärineb Kriminaalmenetlusregistrist.

Koostanud: Politseiameti analüüsi- ja planeerimisosakonna teabe ja analüüsi talituse politseivaneminspektor Ain Borodin, politseivaneminspektor Merli Klein ja meeskonna juht, vanemkomissar Marilis Sepp.

1. Kehalise väärkohtlemise profiil

Karistusseadustiku (edaspidi KarS) paragrahv 121 sätestab kehalise väärkohtlemise koosseisu ja võimaliku karistuse: kehalise väärkohtlemise ehk teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti löömise, peksmise või valu tekitanud muu kehalise väärkohtlemise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega. Karistusest nähtub, et tegemist on kuriteoga.

Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne selgitab, et kehalise väärkohtlemisega rünnatav õigushüve on inimese tervis – kehaline ja vaimne heaolu. Eelkõige kaitseb antud kuriteo koosseis kehalist heaolu, s.o organismi terviklikkust ja häireteta toimet. Kuna aga kehaliste tervisehäiretega kaasnevad tihti ka negatiivsed emotsioonid (meeleolu langus, kurnatus, hirm, kompleksid jne), on kaitseobjekt paratamatult ka vaimne tervis.

Kehalise väärkohtlemise objektiivne koosseis sisaldab kahte alternatiivset tegu – **tervise kahjustamist ning valu põhjustavat kehalist väärkohtlemist**. Tervise kahjustamine on iga tegu, mis võib põhjustada kehalise tervise kahjustuse. Tervise kahjustuse kui tagajärje tegelikult saabumisel ei ole tähtsust. Oluline on, et tegu oma iseloomult oleks selline, mis suudab tekitada kehalise tervisekahjustuse, s.o inimorganismi koe või elundi terviklikkuse rikutuse või nende toime häire. Koosseisu täidab ka kergem tegu – valu põhjustav kehaline väärkohtlemine.

Kehaline väärkohtlemine on inimese keha mõjutamine viisil, mis ei ole normaalses inimestevahelistes suhetes aktsepteeritav (sotsiaalselt adekvaatne), kuid mis olemuslikult ei ole selline, mis võiks põhjustada tervisekahjustuse. Löömine ja peksmine on näited sellisest kohtlemisest, samuti kuuluvad siia käte väänamine, juustest kiskumine, nõelaga torkimine jne. Kehaline väärkohtlemine moodustab koosseisu ainult juhul, **kui see põhjustab tagajärjena valu, s.o füüsilist valutunnet**.

Politseil on teiste sotsiaalasutuste kõrval oluline roll naiste - ja lastevastase vägivalla piiramisel ja õigusemõistmise tagamisel. Kuigi politsei on ainus 24/7 töötav hädaabi vägivalla all kannatavatele naistele, on mõnede uuringute kohaselt politsei reaktsioon mõnikord ebaadekvaatne.¹

Uuringud on välja toonud põhjused, mis politsei suhtumist on mõjutanud:

- politsei sekkub vastumeelselt perevägivalla juhtumitesse, kui nad peavad seda kodu- ja peresiseseks asjaks ja võtavad pigem lepitaja, kui korratagaja rolli;
- politsei näeb perevägivalla avalduse tegijaid kui ise sündmuse põhjustajaid ja provotseerijaid;
- politsei ei näe perevägivalda nii tõsise probleemina kui muid kuritegusid;
- politsei ei näe eriti palju edukaid perevägivallaalaseid kohtujuhtumeid, mis pärsib nende motivatsiooni.

Käesolev analüüs ülalmainitud väidetele tõestusi ei otsi, keskendutakse vaid politseistatistika ja faabulate analüüsi käigus ilmnenu tendentside uurimisele. Uurimise all on kõige levinumad väärkohtlemise kohad ja kehalise väärkohtlemise profiil, samuti kannatanute ja toimepanijate isikuprofiilid, mis aitavad paremini mõista, kuidas ja millest saavad kuriteod alguse ning neid paremini käsitleda ja ennetada.

¹ Liz Kelly. Vision, innovation and Professionalism in policing violence against Women and children. Produced for the Council of Europe. Police and Human Rights 1997-2000 Programme.

Kehalise väärkohtlemise termin on väga üldine. Selle kvalifikatsiooni alla mahuvad rikkumised alates kriimustusest kuni esimese astme kuritegudeni (tapmine, vägistamine), mis juhul on kehaline väärkohtlemine täiendav kvalifikatsioon. Seetõttu ei ole eriti informatiivne rääkida vaid kehalistest väärkohtlemistest, vaid tuleb need mingil viisil grupeerida, et hinnata erinevate sündmuste ning nendes kasutatavate vägivallaliikide osakaale.

Politsei märgib sündmuste juurde nii vastava kvalifikatsiooni, sündmuse liigi (nt avaliku korra rikkumine, peretüli, tänavakuritegu jne) kui ka kasutatud vägivalla (löömine, peksmine, kägistamine jne). Tihtipeale on märgitud vägivald kompleksne, sisaldades mitmeid erinevaid liike, sama on lugu ka sündmuse liigiga. Analüüsimiseks on taandatud antud kirjeldavad suurused ühele väärtusele, milleks on, kas sündmust kõige paremini kirjeldav (sarnaselt kohtade analüüsiga) või kõige rängem neist. Toomaks välja antud liikide dünaamikat, on vaadeldud eraldi ka aastaid 2005-2008 (kuriteo registreerimise aasta järgi). Analüüsitakse kuritegusid mitte kriminaalasju.

1.1 Registreerimine

Väärkohtlemiste toimumisajast kuni politseile teada andmiseni kulub mingi aeg. Tõenäoliselt sõltub see nii võimalustest, kui ka sündmuse olemusest (ohver kaalub teatamist mingi aeg). Sellegipoolest teatatakse vähem kui päeva jooksul alates sündmuse toimumisest 61% juhtumitest. Alla nädala toimumisajast registreeritakse 87% juhtumitest. Üksikute juhtumite puhul võidakse registreerida ka isegi aastatetaguseid sündmusi (kui need on näiteks ilmnunud uuemate sündmuste uurimisel jne).

Allpool esitab tabel 1 enamlevinud sündmusteliigid kehaliste väärkohtlemiste jaoks.

Tabel 1. Kehaliste väärkohtlemiste enamlevinud liigid ning dünaamika (sündmuse liigi märkimine toimub sündmuse registreerimisel esmase teabe põhjal).

Sündmuseliik	2005	2006	2007	2008	2008 muutus 2005-2007 keskmise suhtes %
kehaline väärkohtlemine	762	1243	1509	1916	63,6
tänavakuritegu	331	493	647	784	59,9
tervisekahjustus	496	243	273	376	11,5
peretüli (lapse osaluseta)	243	282	378	246	-18,3
vägivald lapse suhtes	197	235	288	400	66,7
muu sündmus	142	79	127	201	73,3
peretüli (lapsega)	96	115	119	111	0,9
probleemne pere	245	92	31	43	-64,9
koolivägivald	71	57	85	96	35,2
avaliku korra raske rikkumine	29	38	40	38	6,5
...	...	...	...	...	
Kokku	2697	2955	3597	4354	41,2

Tabelis esitatud sündmuseliigid moodustavad kõikidest sündmustest u. 97%. Vähemal määral esines ka avaliku korra rikkumine, isiku kinnipidamine, konflikt/omavoli, vargus, röövimine, vägistamine, tapmine, väljapressimine jne.

Paljud sündmused on märgitudki „kehalisteks väärkohtlemisteks“, mis ei anna eriti lisainformatsiooni. Samuti on sündmuseliigid kohati kattuvad, mispuhul näiteks võib väita, et „vägivallaga lapse suhtes“ võib enamikul juhul olla tegemist koolivägivallaga. Suurimad kasvud sündmuseliikide osas on kehaline väärkohtlemine, tänavakuritegu, vägivald lapse suhtes, koolivägivald ning „muu sündmus“, mille kohta samuti midagi täpsemat öelda pole võimalik.

Kui vaadelda koos sündmuseliike „peretüli“ (nii lapse osalusega kui osaluseta) ning „probleemne pere“ koos kui peretülisid, võib saada järgmise tulemuse, et 2005. aastal moodustasid peretülid 22 % kõikidest kehalistest väärkohtlemistest, 2006. aastal 17%, 2007. aastal 15% ning 2008. aastal 9%. Võttes arvesse kehaliste väärkohtlemiste umbes 40%-list kasvu 2008. aastal, võrreldes 2005.-2007. aasta keskmisega, võib väita, et peretülide osakaal kehalistes väärkohtlemistes on kahanenud, seda ka absoluutarvudes. Kuna peretüli korral on tegemist latentse kuritegevusega, peab arvestama, et kahjuks täpseid suurusid välja tuua on võimatu.

1.2 Vägivald kehalistes väärkohtlemistes

Ka sündmuseliik ei kirjelda kõige täpsemalt juhtunut. Järgnev tabel esitab sündmuseliigi ning vägivalda vahelised seosed aastate 2005-2008 osas. Need enamlevinud kombinatsioonid kirjeldavad umbes 97% kehalistest väärkohtlemistest (tabel 2).

Tabel 2. Vägivallaliikide osakaal sündmuseliigi kaupa 2005.-2008. aastal. Eraldi on esitatud ka osakaalud ainult 2008. aasta jaoks.

Reasildid	löömine	peksmine	muu füüsiline vägivald	füüsiline/psüühiline vägivald puudus	puudub	kägistamine	psüühiline vägivald/älvardamine	...	Kokku (2005-2008)	Osakaal sündmuseliigist %	Osakaal sündmuseliigist (2008. aastal) %
kehaline väärkohtlemine	2433	1666	831	187	133	140	28	...	5430	39,9	44,0
tänavakuritegu	1010	784	295	74	61	20	8	...	2255	16,6	18,0
tervisekahjustus	468	608	213	50	7	27	10	...	1388	10,2	8,6
peretüli (lapse osaluseta)	421	506	137	24	7	40	11	...	1149	8,4	5,6
vägivald lapse suhtes	489	348	185	46	14	20	12	...	1120	8,2	9,2
muu sündmus	172	167	107	47	43	4	7	...	549	4,0	4,6
peretüli (lapsega)	198	131	72	11	5	23	1	...	441	3,2	2,5
probleemne pere	83	210	92	9	4	9	4	...	411	3,0	1,0
koolivägivald	141	94	48	8	13	3	1	...	309	2,3	2,2
avaliku korra raske rikkumine	71	41	19	9	1	1	3	...	145	1,1	0,9
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Kokku (2005-2008)	5643	4680	2056	506	295	292	90	...	13603		
Osakaal vägivallaliigist %	41,5	34,4	15,1	3,7	2,2	2,1	0,7				
Osakaal v.liigist (2008 aastal)%	44,9	30,1	14,1	4,3	3,4	2,5	0,6				

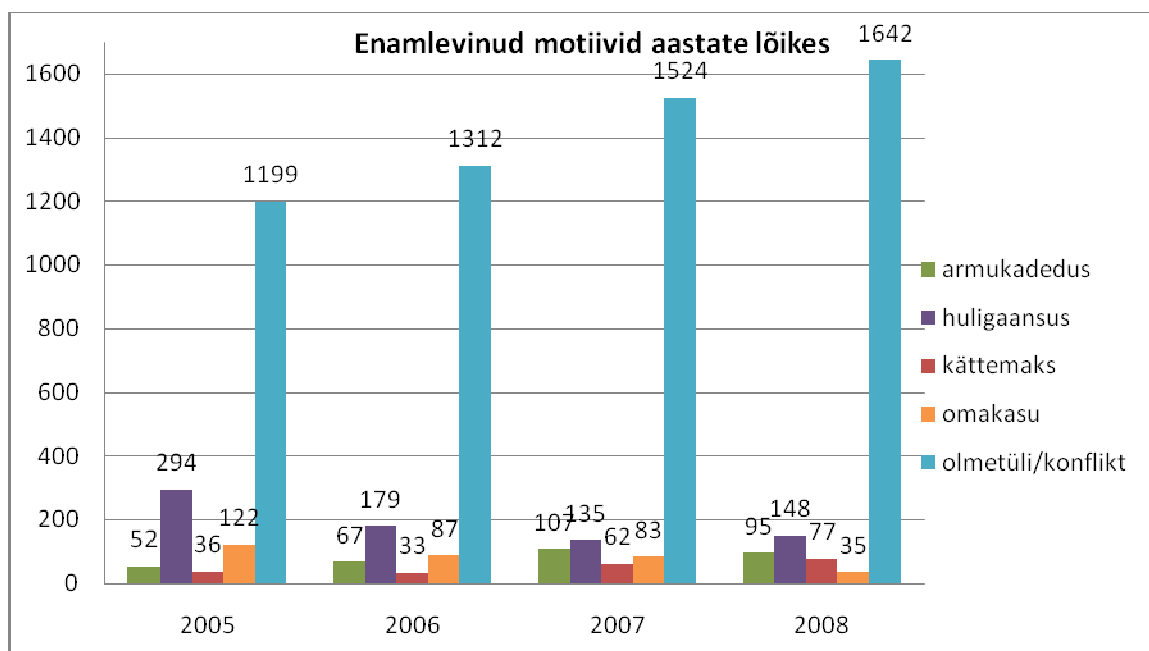
Tabelist lähtub, et 2008. aastal on osakaaludest kasvanud n. „puhaste“ väärkohtlemiste arv, kus muud sündmuste liigid ei rakendu. See osakaal on kasvanud põhiliselt peretülide arvelt. Vägivallaliikidest on kasvanud löömiste ning marginaalselt kägistamiste osakaal.

1.3 Motiiv

Kus võimalik, on sündmuse kirjeldamisel lisatud ka motiiv. Motiiv kirjeldab sündmuse põhjuseid objektiivsemalt kui sündmuse liik, kuid selle puuduseks on vähene informatiivsus (35% juhtudel ei mahu motiiv klassifikaatorite alla ning märgitakse „muu motiiv“) ning puudulik täitmine (3% juhtudel „määratlemata“). Sellegipoolest saab mingi ülevaate, kui ülalmainitud klassifikaatorid jätta tähelepanuta. Motiividest, millel oli klassifikaator märgitud (62%, seega edasised osakaalud on sellest 62%-st), levinuim on „olmetüli/konflikt“ ca 80% (korteris toimunud väärkohtlemistest 88%). Järgnevad huligaansus (7%), armukadedus (5%), kättemaks (4%) ning omakasu (2%). Ülejäänud motiivide osakaalud on marginaalsed.

Välja saab tuua veel, et õppeasutustes on lisaks olmetüli/konfliktile (66%) 23% sündmusi ajendatud huligaansusest. Avalikus kohas jagunevad motiivid vastavalt olmetüli/konflikt (56%), huligaansus (14%), armukadedus (12%) ning kättemaks (10%).

Mees- ja naissoost kahtlustatavate motiive vaadates võib öelda, et naissoost isikutel on keskmisest (11% kahtlustatavatest) levinumad sellised motiivid, nagu kättemaks (14,5%), armukadedus (14,5%) ning omakasu (17,6%). Muudest levinumatest motiividest on naiste puhul väiksem huligaansus (5% kahtlustatavatest).

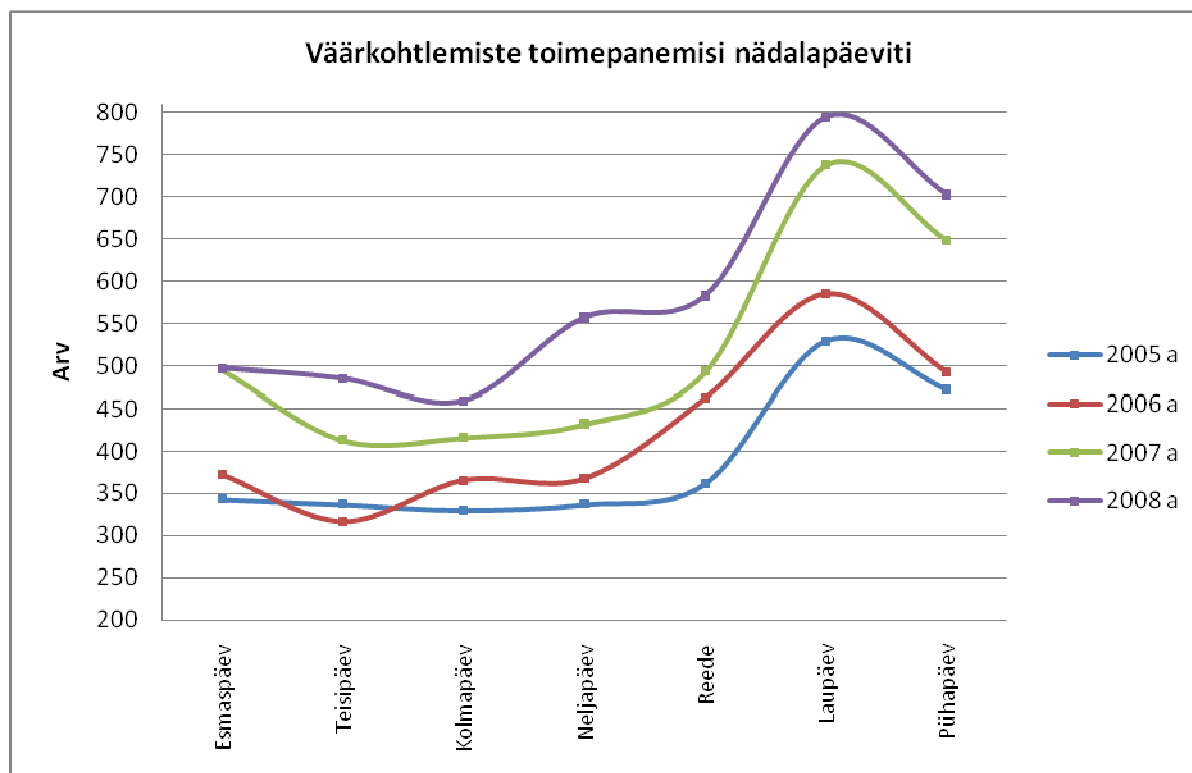
Joonis 1. Enamlevinud motiivid aastate lõikes.

Tulevikus, saamaks täpsemaid ajendeid, oleks mõistlik vaadata üle motiivide klassifikaator ning „muu motiivi“ puhul tuleks võimaldada lisada vabatekstina kirjeldus.

1.4 Kehaliste väärkohtlemise toimumisaeg

Kehaliste väärkohtlemiste toimumisaja analüüs aitab paremini mõista nende sündmuste jaotumist ajalisel mõõtes. Toimumisaegu on vaadeldud 2005.-2008. aasta sündmuste osas.

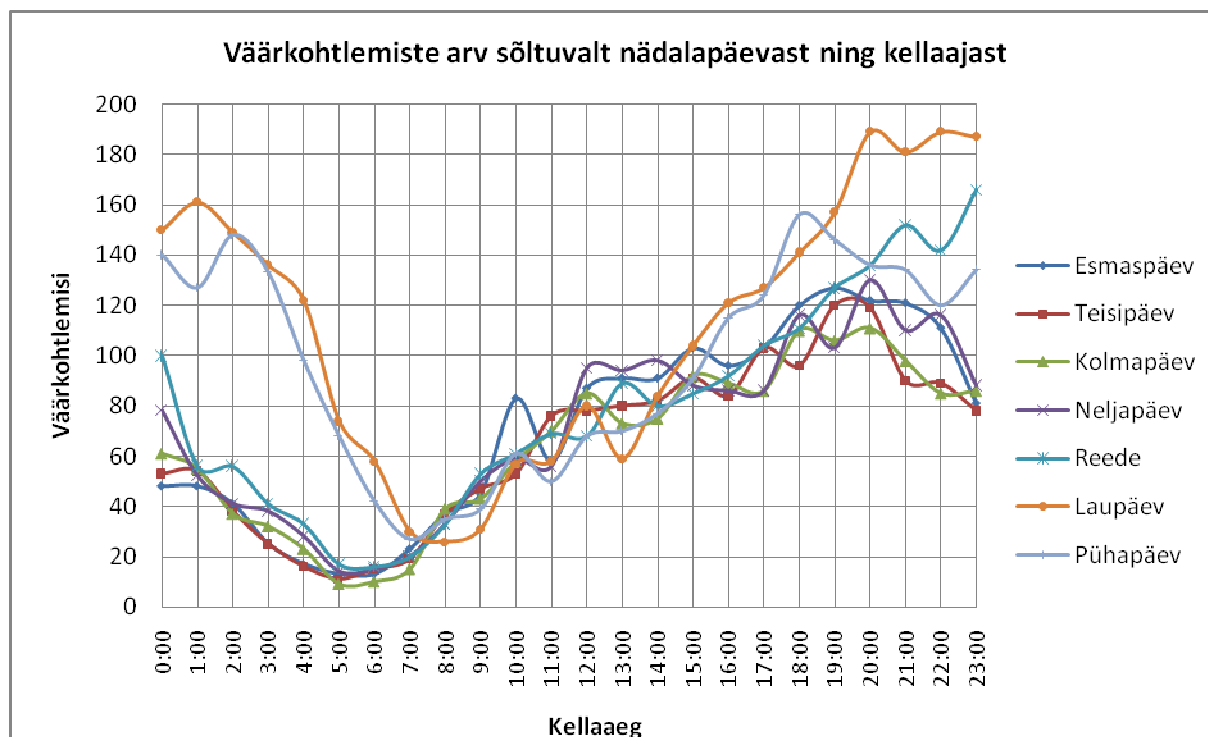
Keskmiselt on ajavahemikul 2005-2008 ööpäevas kehalisi väärkohtlemisi toime pandud u. 9 (2008. aastal 11, 2007. aastal 10, 2006. aastal 8 ning 2005. aastal 7,4). Kuupäevaliselt on 2008. aastal need arvud suurimad 1. jaanuaril (ca 28), 24. juunil (ca 20), 1. mail (ca 18), 1. juunil (15) ning 1. septembril (14). Üldiselt muudel kuupäevadel selliseid anomaaliaid ei täheldatud. Kahel esimesel juhul (1. jaanuaril ja 24. juunil) olid need kuupäevad muuhulgas laupäev ja pühapäev. Sellel võib olla oluline osa, kuna järgnev tabel illustreerib tõsiasja, et puhkepäevadel väärkohtlemiste toimepanemiste arv on suurem kui töönädala sees.

Joonis 2. § 121 toimepanemisi nädalapäevade lõikes.

Nädalapäevade lõikes ilmneb, et suurem osa kehalisi väärkohtlemisi pannakse toime reedel, laupäeval ja pühapäeval, mis on tõenäoliselt tingitud asjaolust, et inimesed veedavad sellel ajal oma vaba aega, tarbivad alkoholi, käivad rohkem meelelahutusasutustes ja on koos oma perekonnaga. Huvitav on asjaolu, et oluliselt vähem kehalisi väärkohtlemisi pannakse toime kolmapäeval, mis on nädala keskpäik ja võib eeldada, et inimesed on rohkem hõivatud tööga ja tõenäoliselt ei tarbita sellel päeval ka nii palju alkoholi kui nädala teisel poolel. Jooniselt on näha, et kui varasematel aastatel hakkas toimepanemiste arv kasvama nädala lõpupoole (reedel), siis 2008. aastal hakkab see kasvama juba neljapäevast.

Kui veel lisada juurde toimepanemise kellaaeg, saame veelgi täpsema jaotuse (andmed 2003.-2008. aasta toimumisaegade osas):

Joonis 3. Kehaliste väärkohtlemiste toimepanemine nädalapäevade ja tundide lõikes.

On näha, et puhkepäevadel väärkohtlemiste arvu suurenemine tuleneb peamiselt reedel alates kella 16:00 kuni pühapäeval 6:00 toimepandavate väärkohtlemiste arvelt. Päeval ajal (kell 8:00 kuni 15:00) ei erine puhkepäevad kehaliste väärkohtlemiste seisukohast tööpäevadest.

1.5 Kehaliste väärkohtlemiste toimumise piirkond

Tabel 3. Kehalisi väärkohtlemisi maakondade lõikes. (Politsei andmekogu päring 23.04)

	2005	2006	2007	2008	kasv 2008/2007 %	kasv 2008 viimase 3 aasta suhtes %
Harju	1102	1221	1468	1762	20,0	39,4
Hiiu	17	14	21	21	0,0	21,2
Ida-Viru	324	400	416	536	28,8	41,1
Järva	68	54	78	125	60,3	87,5
Jõgeva	104	67	79	53	-32,9	-36,4
Lääne	65	81	98	176	79,6	116,4
Lääne-Viru	177	173	215	291	35,3	54,5
Pärnu	208	151	225	232	3,1	19,2
Põlva	63	75	86	85	-1,2	13,8
Rapla	100	111	118	122	3,4	11,2
Saare	20	25	51	78	52,9	143,8
Tartu	200	268	306	391	27,8	51,6
Valga	55	68	136	117	-14,0	35,5
Viljandi	118	130	121	145	19,8	17,9
Võru	60	96	151	144	-4,6	40,7
Kokku	2681	2934	3569	4278	19,9	39,7

Tabelist 3 nähtub, et Harjumaal on registreeritud suurem osa kehalisi väärkohtlemisi, ka Ida-Virumaal ja Tartus on kehaliste väärkohtlemiste arv võrdlemisi suur. Et saada õigemalt pilti, on mõistlik vaadelda väärkohtlemisi regiooni 1000 elaniku kohta. Sellisest võrdlusest võib märgata, et

kehaliste väärkohtlemiste esinemised ei sõltu niiväga inimeste kontsentratsioonist vaid pigem nende hulgast (Tabel 4).

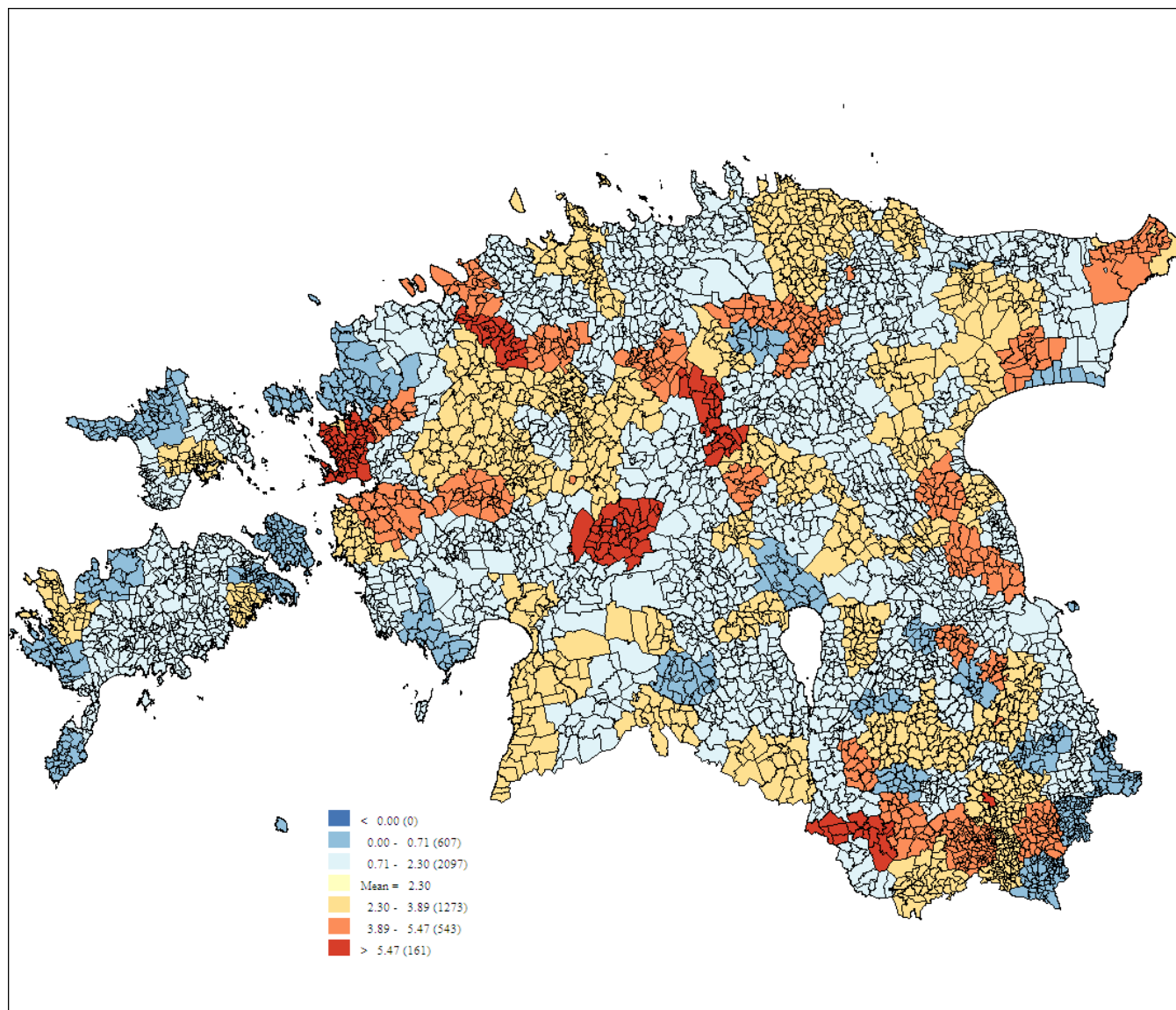
Tabel 4. Kehalisi väärkohtlemisi maakondade lõikes 1000 maakonna elaniku kohta.

	2005	2006	2007	2008	+/- 2008/2007	% 2008/2007
Harju	2,1	2,3	2,8	3,4	0,6	19,8
Hiiu	1,7	1,4	2,1	2,1	0	0,5
Ida-Viru	1,9	2,3	2,4	3,1	0,7	29,6
Järva	1,8	1,5	2,1	3,5	1,4	60,8
Jõgeva	2,8	1,8	2,1	1,4	-0,7	-32,6
Lääne	2,3	2,9	3,5	6,4	2,9	80,6
Lääne-Viru	2,7	2,6	3,2	4,3	1,1	35,7
Pärnu	2,3	1,7	2,5	2,6	0,1	3,3
Põlva	2,0	2,4	2,7	2,7	0	-0,5
Rapla	2,7	3,0	3,2	3,3	0,1	3,6
Saare	0,6	0,7	1,5	2,2	0,7	53,5
Tartu	1,3	1,8	2,1	2,6	0,5	27,5
Valga	1,6	2,0	3,9	3,4	-0,5	-13,5
Viljandi	2,1	2,3	2,2	2,6	0,4	20,3
Võru	1,6	2,5	3,9	3,8	-0,1	-4,1
Kokku	2,0	2,2	2,7	3,2	0,5	20,0

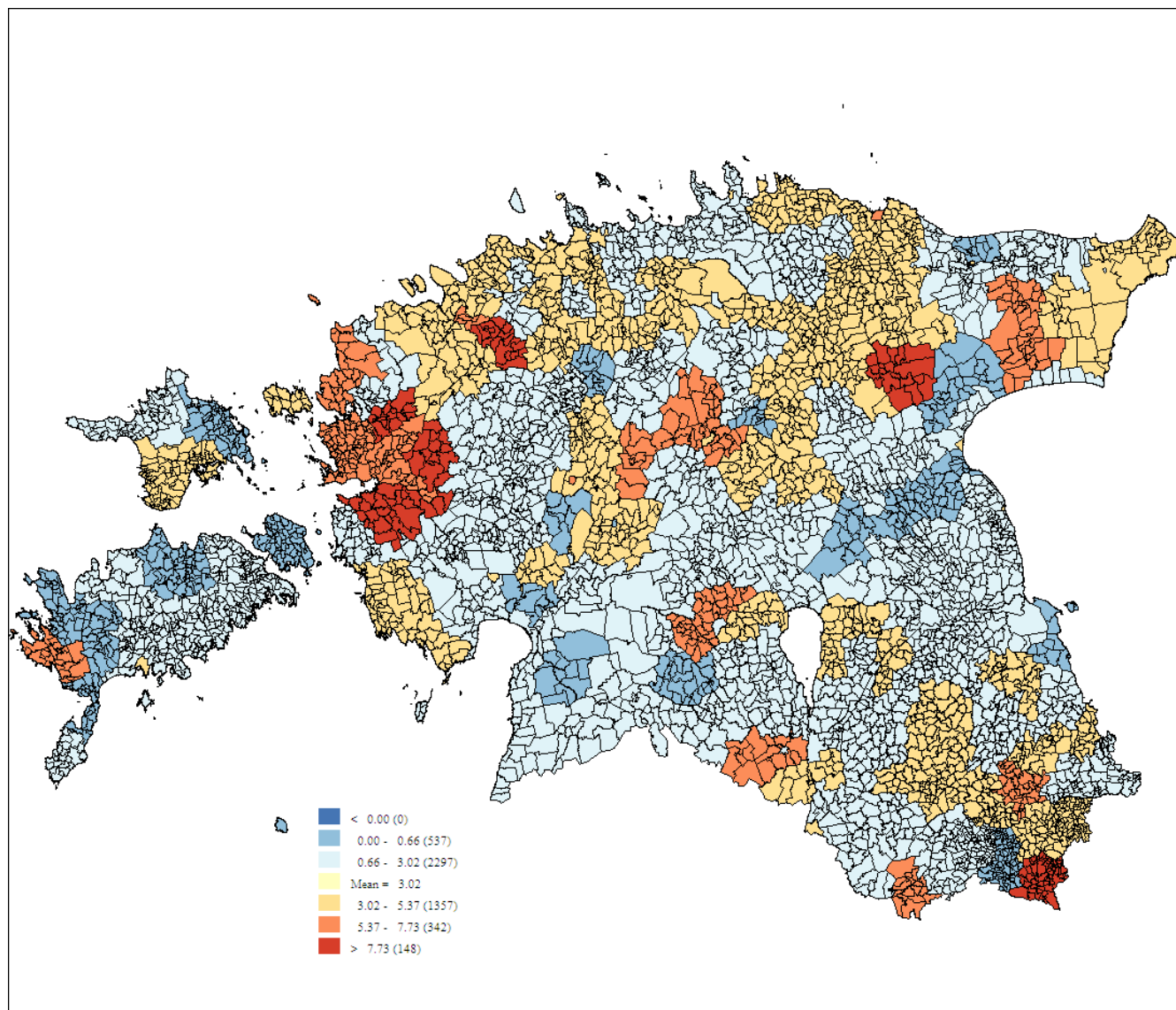
Kui vaadelda kehalisi väärkohtlemisi 1000 elaniku kohta, siis suurim kasv 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga on olnud Lääne maakonnas (80,6%). Suuremad kasvud on 2007. aastaga võrreldes veel Järva ja Lääne-Viru maakondades.

Tabel 5. Kehalisi väärkohtlemisi maakondade lõikes 1000 maakonna elaniku kohta 3 kuuga (k.a 2009).

	2005	2006	2007	2008	2009
Harju	0,5	0,5	0,7	0,9	0,7
Hiiu	0,5	0,3	0,1	0,8	0,9
Ida-Viru	0,3	0,5	0,6	0,7	0,7
Järva	0,4	0,1	0,5	0,7	0,6
Jõgeva	0,7	0,4	0,6	0,3	0,4
Lääne	0,4	1,0	0,5	1,9	1,1
Lääne-Viru	0,6	0,7	0,7	0,9	0,9
Pärnu	0,5	0,3	0,4	0,6	0,7
Põlva	0,3	0,5	0,6	0,7	0,7
Rapla	0,6	0,5	0,7	0,8	0,8
Saare	0,1	0,1	0,2	0,7	0,7
Tartu	0,3	0,4	0,5	0,7	0,6
Valga	0,4	0,3	0,4	1,3	0,7
Viljandi	0,5	0,5	0,6	0,9	0,7
Võru	0,2	0,3	0,9	1,1	0,8
Kokku	0,4	0,5	0,6	0,8	0,7

Joonis 4. Teemakaart: valdade kaupa registreeritud kehalisi väärkohtlemisi 1000 elaniku kohta 2007. aastal.

Joonis 5. Teemakaart: valdade kaupa registreeritud kehalisi väärkohtlemisi 1000 elaniku kohta 2008. aastal.

Vaadates detailsemate asustusüksuste andmeid, on pingerida järgmine:

Tabel 6. 25 enimregistreeritud väärkohtlemisega haldusüksust.

Linnaosa / linn	2005	2006	2007	2008
Lasnamäe linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	168	259	322	471
Kesklinna linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	191	194	305	308
Tartu linn, Tartu maakond	138	181	222	295
Narva linn, Ida-Viru maakond	206	231	237	278
Põhja-Tallinna linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	265	265	251	244
Pärnu linn, Pärnu maakond	122	76	117	129
Rakvere linn, Lääne-Viru maakond	58	45	65	88
Mustamäe linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	89	115	113	86
Maardu linn, Harju maakond	44	49	55	85
Haabersti linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	71	66	82	70
Valga linn, Valga maakond	36	38	76	66
Haapsalu linn, Lääne maakond	27	37	37	65
Sillamäe linn, Ida-Viru maakond	26	61	40	61
Võru linn, Võru maakond	27	42	81	60
Kristiine linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	55	37	50	51
Viljandi linn, Viljandi maakond	51	47	47	50
Kuressaare linn, Saare maakond	7	16	30	48
Ahtme linnaosa, Kohtla-Järve linn, Ida-Viru maakond	18	23	27	47
Järve linnaosa, Kohtla-Järve linn, Ida-Viru maakond	19	20	36	44
Nõmme linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	65	49	34	42
Paide linn, Järva maakond	22	26	22	36
Pirita linnaosa, Tallinna linn, Harju maakond	13	22	19	32
Jõhvi linn, Jõhvi vald, Ida-Viru maakond	11	12	12	30
Tapa linn, Tapa vald, Lääne-Viru maakond	20	24	31	29
Kunda linn, Lääne-Viru maakond	9	13	8	23

2. Kehalise väärkohtlemise toimepanemise kohad

Toimepanemise kohtade võrdlemiseks vaadeldakse 2008. aasta § 121 registreeritud kuritegusid. Toimepanemise kohana käsitletakse sündmuse faabulaga kõige paremini seostuvat kohta. Seega näiteks, kui on teatega seotud kohtadeks märgitud avalik koht, tänav, väljak ning bussipeatus, loetakse toimepanemisekohaks bussipeatust. Paljudel juhtudel on sündmuse käik suundunud ühest kohast teise, näiteks on alguse saanud trepikojast, kuid jätkub korteris, sellisel juhul loetakse sündmuse toimumiskohaks kohta, kus see sai alguse. Kokku oli sündmusi 4437 (kuna analüüsi käigus on andmete väljavõtmise aeg ja loogika erinev, võivad esineda väikesed kõikumised võrreldes hilisemate tabelitega), mille kohta teostati statistiline analüüs.

Nendest mõningatel juhtudel oli koht määramata (242 juhul kohaks kas „muu koht“, „muu ruum“ või „puudub“), kuid see osa on suhteliselt väike ning oluliselt see midagi ei mõjuta. Selleks, et saada veelgi põhjalikumalt ülevaadet, teostati lisaks 200 juhtumipõhine faabulate analüüs, kus uuriti detailsemalt toimepanemiskohta, sündmuste asjaolusid ja sündmustes osalejate tausta.

Analüüsi tulemusena selgus, et KarS § 121 süüteod jagunevad enamlevinud toimumispaikade järgi alljärgnevalt:

- 1) elukohas (korteris, eramajas, talus)
- 2) avalikus kohas (eelkõige tänav, koridorid ja meelelahutusasutused)
- 3) õppe- või lasteasutuse territooriumil
- 4) kinnipidamisasutustes ja
- 5) mujal.

Kaheks suurimaks toimumiskoha grupiks osutusid korter ning tänav. See on ka arusaadav, kuna need on kohad, kus inimesed veedavad suurema osa oma ajast (siia kuuluks sama loogikat järgides kolmandana ka töökoht, kuid seda eraldi klassifikaatorites pole ja tõenäoliselt polegi selleks vajadust, kuna sündmuste kirjeldusi vaadates selliseid sündmusi esines marginaalselt). Õpilaste puhul on oluliseks kohaks ka õppeasutus koos sinna juurde kuuluva territooriumiga. Seoses õppeasutustega on huvitav mainida, et suvekuudel antud kohas kehaline väärkohtlemine praktiliselt puudub, sügiskuudel, eriti aga oktoobris see kulmineerub, et stabiliseeruda talveks-kevadeks. Tõenäoliselt pole juhus, et kulminatsioon on oktoobris, peale kuuajalist koolitöö toimumist. Võiks eeldada, et kuna tihtipeale klassides õpilased vahetuvad, kulub mingi aeg, mil tutvutakse, luuakse sidemeid ning mil tekivad konfliktid. Konfliktid „lahendataksegi“ järgneval kuul ning edasi kestab madalam „foon“ kuni õppetegevuse lõpuni. Kas ja kuidas täpsemalt need mudelid välja näevad, vajaksid eraldi uurimist.

Kindlasti mängib toimumiskoha juures rolli süüteo toimepanija, tema vanus, tema suhtlusringkond, tema sotsiaalne ning hariduslik staatus, perekondlik ning majanduslik seis jne, kuid sellest edaspidi.

Järgnevalt on tabelis 7 esitatud enimlevinud toimepanemise kohad registreerimise piirkonna prefektuuride lõikes. Siin on soovitatav siiski vaadata mõningaid gruppe koos (eramu, korter, talumaja kui grupp „elamu“ või siis tänav, väljak, lahtine hoov, bussipeatus, parkla kui grupp

„avalik koht“ jne), sellegipoolest on nad esitatud siin lahkulöödult, kuna võib sisaldada endas vajalikku detailset infot.

Tabel 7. Toimepanemise kohad prefektuuriti 2008. aastal.

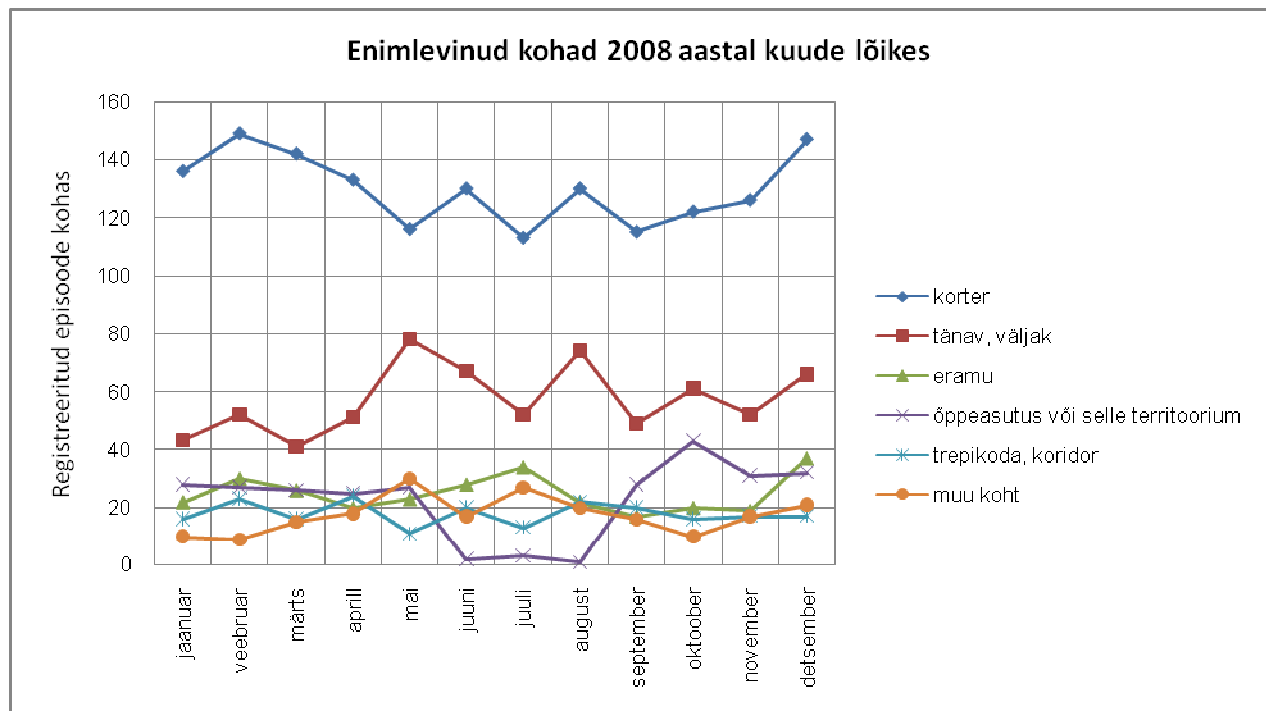
Toimepanemise koht	Ida	Lõuna	Lääne	Põhja	Kokku
korter	314	300	224	723	1561
tänav, väljak	140	85	64	373	662
eramu	42	111	87	85	325
õppeasutus või selle territoorium	90	66	65	51	272
muu koht	20	80	58	52	210
trepikoda, koridor	40	27	24	105	196
avalik koht	13	53	35	19	120
õueala, lahtine hoov	31	25	30	20	106
söögikoht (restoran, kohvik, bistroo, baar)	13	10	15	52	90
ööklubi, diskoteek	6	12	11	45	74
talumaja	3	40	21	9	73
lasteasutus või selle territoorium	17	12	12	12	53
kauplus	12	9	7	23	51
kinnine hoov	5	4	17	16	42
...	...	...	...	...	...
Kokku	838	944	770	1785	4337

On näha, et prefektuuriti on osakaalud erinevad (näiteks on Lõuna ning Lääne Politseiprefektuuris suurem osakaal eramu toimuvatel väärkohtlemistel kui Ida või Põhja Politseiprefektuuris). Kõige enam kehalisi väärkohtlemisi on toime pandud korteris (36%), sellele järgneb tänav (15%) ning seejärel eramu (7%) ja neljandal kohal on õppeasutus (6%). Kortoriga võivad veel olla seotud ka trepikojas aset leidnud sündmused, mis näitab, et märkimisväärne osa kehalisi väärkohtlemisi pannakse toime ikkagi **inimese enda kodus**.

Nii öelda **avalik ruum** (tänaval, avalikus kohas, õuealal, söögikohas, ööklubis, kauplus) on teine suurem grupp, kus kokku toimus 1103 juhtumit (umbes 25%), jäädes siiski märgatavalt alla korteris toimunud juhtumite arvule.

Kolmas grupp on **õppeasutus ja lasteasutus**, mis kokku moodustavad 325 juhtumit, mis on märgatav osa (u. 7%) kõikidest juhtumitest. Tuleb arvestada, et tegemist on enamasti alaealiste kannatanutega seotud juhtumitega. Lisaks on alaealisi langenud kehalise väärkohtlemise ohvriks ka korterites.

Alljärgnevalt jooniselt 4 on näha, et väärkohtlemiste toimumiskoht sõltub ka aastaajast. Eriti ilmekalt paistab silma seos õppeasutuses või selle territooriumil toime pandud väärkohtlemiste registreerimisel, kus suvekuudel ei toimu peaaegu ühtegi sellist süütegu. Tegelikult võiks antud joonist vaadates väita, et tegusid pannakse korda seal, kus kõige rohkem viibitakse (külmemal ajal rohkem elukohas, soojematel aegadel kodust väljas).

Joonis 6. Toimepanemise kohad asukohtade lõikes 2008. aastal.

Selgub, et toimepanemise koha järgi eristub mingil määral väärkohtlemise kulg. Loomulikult on erandeid, kuid võttes enamlevinud toimumiskohad, saab järgnevates alapeatükkides tuua välja iseloomulikud sündmuste skeemid.

2.1 Avalikus kohas toime pandud kehalised väärkohtlemised

Antud toimumiskohaga seoses toimus enamus kehalisi väärkohtlemisi tänaval, koridoris või ööklubis. Suurem osa sündmusi leidis aset noorte meeste vahel. Naisi oli avalikus kohas nii kehalise väärkohtlemise toimepanijatena kui ohvritena üsna vähe. Põhiliselt esines löömisi, peksmisi või tõukamisi, mille tagajärjel teine osapool kukkus, sai haiget või viga.

Tänaval aset leidnud konfliktides olid reeglina mõlemad osapooled joobes ning tüli sai alguse mõnest suulisest konfliktist. Tänaval peksti reeglina käte ja jalgadega. Ka ööklubides ja baarides alguse saanud tülid olid põhjustatud mõnest suulisest konfliktist ja osapooled olid nendelgi juhtudel joobes. Ööklubides ja baarides kasutati vägivallatsemisel pudeleid, toole ja peksmisel käsi ning jalgu.

Koridorides ja kusagil ohvri/toimepanija elukoha läheduses (hoovis) aset leidnud konfliktid olid reeglina naabritevahelised. Oli juhtumeid, kus konflikt sai alguse sellest, et üks naabritest kuulas muusikat liiga kõvasti või lõhuti koridoris olev naabrile kuuluv lapsevanker või varastati elektrit jne.

Tähelepanu väärib, et väga suur osa kahtlustatavaid ja ka kannatanuid olid varem erinevate süütegude eest karistatud - väga tihti joobes olekus tänaval avaliku korra rikkumise eest, naabrite rahu rikkumise eest või alkoholihoovis mootorsõiduki juhtimise eest. Ka tüli ohvriks langenud kannatanutel oli mõnikord kalduvus liigselt alkoholi tarbida ja seetõttu agressiivselt käituda.

Näide: 01.08.2008 tõukas naaber sõnavahetuse käigus väikelinnas maja välisuksel 54-aastast naabrimeest, mille tulemusel viimane kukkus ja sai tervisekahjustuse. Naabriga algas tüli sellest, et 24-aastane noormees pidas pidu ja naabri korterisse kostis lärm. Kui naabrimees läks korrale kutsuma, siis noormees tõukas teda.

Väga paljud sellistest emotsioonidest tingitud politsei väljakutsumised olid hiljem lõpetatud. Põhjuseks oli kannatanu vigastuste puudumine, ära leppimine kahtlustatavaga või tuvastati menetluse käigus, et tegevus ei olnud tahtlik. Näiteks lükkas kedagi kogemata ja inimene tundis kukkumise tagajärjel valu. Kui tüli ilmnas tuttavate vahel, siis reeglina oli oma osa ka alkoholil, mis riiu algatas.

Näide: 09.12.2007 Pärnumaal alevi korteris lõi 34-aastane naine põrandal magavale 14-aastasele tüdrukule ühel korral lahtise käega vastu vasakut põske, tekitades talle füüsilist valu.

Juhtumit lähemalt uurides selgus, et tegemist on probleemse alaealisega, kes on kahtlustatava tütre sõbranna. Nii kahtlustatav kui kannatanu on ka varem politseisse sattunud erinevate süütegude tõttu. Alaealist on karistatud nii Alkoholiseaduse kui Tubakaseaduse rikkumise eest, lisaks on ta ka kodust ära jooksnud ja varem ise agressiivselt käitunud.

Näide: 16.10.2008 väikelinna korteris tungisid kolm meesterahvast kallale mehele, lüües teda korduvalt rusikate ja jalgadega peapiirkonda, põhjustades kannatanule füüsilist valu ja tervisekahjustuse.

Juhtumit analüüsid ilmneb, et kannatanul esines pidevalt Alkoholiseaduse rikkumisi, kus ta on viibinud joobes olekus avalikus kohas ja lärmanud ja olnud ka agressiivne. On sooritanud ka pisivargusi. Ründajateks osutusid 21-, 19- ja 18-aastane noormees, kes on varem karistatud avalikus kohas joobes olekus kodanike rahu segamise eest.

Näide: 17.07.2008 lõi väikelinnas maja lähedal sõneluse käigus joobes mees rusikaga kahel korral teist meest näkku, kes löögi tagajärjel kukkus kivihunnikusse pikali. Kiirabi toimetas kannatanu haiglasse kontrolli. Toimepanija toimetatud kainenema.

Ka siin on mõlemad pooled varem probleemset käitunud ning tüli sai alguse sõnelusest, kusjuures osapooled olid alkoholijoobes. Antud juhul langes kannatanuks üks osapool, teinekord langeb jälle teine. Siinjuures ei ole tegemist juhuslike rünnetega, vaid inimestega, kes tunnevad üksteist ja reeglina omavahel lävivad. Alkohol on üks osa elustiilist, samamoodi emotsionaalne ja kontrollimatu käitumine.

Näide: 21.05.2008 pöördus politseisse mees, kes teatas, et päeval oli teda linnas kontorihoone mahajäetud hoones peksnud K. K lõi talle mitmel korral kaikaga vastu pead ja keha ning ühel korral jalaga näkku, tekitades talle tervisekahjustusi.

Juhtumit analüüsid, selgus, et tegemist oli arveteklaarimisega. Kahtlustatav on korduvalt kriminaalkorras karistatud, varastanud ja olnud ka varem vägivaldse käitumisega. Samuti esineb probleeme alkoholiga. On ka mitmel korra varem inimesi peksnud. Aga ka kannatanu on varem erinevate süütegude eest karistatud. Põhiliselt Alkoholiseaduse rikkumised ja pisivargused.

Avalikus kohas toimunud kehalise väärkohtlemise juhtumite puhul on väga iseloomulik, et tegemist on korduvohvritega. Mõni on mitu korda aastas baarides ja tänaval peksta saanud. Kahtlustatavate puhul on huvitav tähelepanek, et mõned, kes satuvad konfliktidesse avalikus kohas, on karistatud ka perekonnaliikmete kehaliste väärkohtlemiste eest.

Kokkuvõttes saab öelda, et kehalise väärkohtlemise toimepanijatele on iseloomulik varasem vägivaldne käitumine, samuti korduvad Alkoholiseaduse ja Liiklusseaduse rikkumised, vargused ja ka varasemad KarS § 121, § 262 või § 263 rikkumised. Ka kannatanutel, eriti korduvohvritel, on samuti tihtipeale varasemalt ülalmainitud rikkumisi. Väga tihti esineb neil tülitsemisi joobes olekus.

Näide: 04.02.2008 linnas, ühe pubi läheduses isiklike suhete pinnalt tekkinud tüli käigus ründas J koos kaaslastega N-i ja L-i, pekstes neid korduvalt rusikate ja jalgadega pea ning keha piirkonda.

24.09.2008 linnas, elumaja esimeses trepikojas esimesel korrusel tungis J kallale R-le, lüües teda kahel korral rusikaga ja kahel korral jalaga näo piirkonda, millega tekitas kannatanule kehavigastusi ja füüsilist valu.

16.10.2008 kella 21.45 ajal lõi J ühiselamu ees S-le vähemalt neljal korral põlve ja rusikaga vastu vasakut kätt, tekitades viimasele füüsilist valu ja tervisekahjustuse.

Kahtlustatav J ründas teadaolevalt erinevates Eesti paikades veebruaris, septembris ja oktoobris täiesti erinevaid isikuid, kes talle tõenäoliselt „närvidele käisid“. Noormehe ema on olnud ise perevägivalla ohver ja lapsed on seda pealt näinud. Üks J kannatanutest, 18-aastane noormees, ründas novembris ka ise endavanust noormeest isiklikul pinnal tekkinud tüli käigus ning tekitas viimasele ninaluumurru.

Avalikus kohas ongi enamus juhtumitest just (noor)meestevahelised. Kui aga toimepanija on naissoost, ründab ta samuti enamusel juhtudest naissoost isikuid. Ka naisohvrid on tihtipeale erinevate rikkumistega politseiga või sotsiaaltöötajatega varem kokku puutunud.

Näide: I ja O tungisid omavoliliselt N (naisterahvas) elukohta, peksid teda ja tema elukaaslast. Eelnevad juhtumid: maja ees on kamp noorukeid, kes lärmavad ja segavad teistele elanike öörahu (N ka seltskonnas).

30.08.2008 kella 01.30-01.45 vahel sisenes N korterisse talle võõras alkoholihoobes naisterahvas, kes solvas teda ebatsensuursete sõnadega ning rebis juustest, paisates ta pikali ning lüües korduvalt jalgadega keha piirkonda, samuti lõi korduvalt käega näo piirkonda, põhjustades N-le füüsilist valu ning verevalumid pea ja näo piirkonnas. Ründaja on varem pannud toime vargusi, samuti on käitunud vägivaldselt.

06.09.2008 kella 04.54 ajal korteri võtmega seoses tekkinud arusaamatuse järel tiris N S-i juustest ning lõi paaril korral rusikaga näo piirkonda ning korra kõhtu, tekitades viimasele füüsilist valu ja verevalumi näo piirkonnas.

Ilmnes, et N on jätnud korduvalt oma väikseid lapsi (alla 5 aastaseid) üksi koju ning valla sotsiaaltöötaja on kodu pidevalt külastanud. Nii naine kui ta elukaaslane on varem probleemselt käitunud ning ilmselt on nende suhtlusringkonnas samamoodi probleemselt käituvaid isikuid, mis tingib taas ohvriks langemise.

Esines ka seda, et naised ründasid oma mehi, lüües neid erinevate esemetega või tagudes rusikatega. Reeglina oli mees varem naise suhtes vägivaldne olnud. Märksõnad on ikka: joobes, pidutsemine, sõnavahetus, rusikad, peksmine käte ja jalgadega.

Näide: Avaldaja E pöördus politseisse, kuna öösel 03.30 ärkas ta valu peale, mille põhjustas südamesõber A (naisterahvas), kui ta hammustas avaldajat paremalt poolt silma juurest juukse piirilt. Seejärel hammustas ka parema käe kolme keskmist sõrme ning ei lasknud lahti niikaua, kuni E lõi teda näopiirkonda. Lõpuks, kui ta oli sõrmed vabastanud, karjusid üksteise peale ja vaidlesid teineteisega.

04.06.2008 toimus kaklus E ja A vahel. Vahele astus S ja sai löögi vastu pead, küünistada A poolt ja hammustada paremasse kätte.

Avalikus kohas oli üsna suur osa konflikte võõraste vahel, kuid veelgi suurem osa vähetuttavate vahel. Ööklubides esines ka juhtumeid, kus süüdistati turvatöötajaid vägivalla kasutamises.

2.2 Korteris (ka eramu) toime pandud kehalised väärkohtlemised

Korteri omapäraks on, et tegemist on privaatse alaga, kus inimesed eeldatavalt tunnevad ennast turvaliselt. Levinuimad kehalise väärkohtlemise tüübid korterites on kas elukaaslaste või sugulaste vahelised või siis korteri omaniku (elaniku) ning (kutsumata) külaliste vahelised arveteklaarimised. Juhtumis osalejate tutvusaste võib varieeruda väga laias amplituudis, alates korteriomanikule kontvõõrastest „külalistest“ kuni pojapoja ja vanaema vahelise sugulusastmeni. Suurem osa ründeid toimub meeste poolt naiste vastu. Samas oli ka meestevahelisi tülisid korterites, mis tekkisid reeglina alkoholijoobes olles. Lisaks elukaaslaste, abikaasade ja tuttavate vahel, toimusid siin alaliigis ka naabritevahelised tülid. Oli ka juhtumeid, kus täiskasvanud lapsed ründasid oma eakaid vanemaid.

Näide: 07.01.2008 õhtul teatas U, kes elab oma vanematega talus, et tema 41-aastane vend H, olles alkoholijoobes, rikkus oma vanemate 78-aastase isa ja 70-aastase ema kodurahu. Tarvitas ema kallal vägivalda, lüües teda põlvega kõhu piirkonda, millega põhjustas valu ja hoidis voodis teki all olevat isa kinni ning raputas teda. H ähvardas vanemad tappa ja koos majaga maha põletada.

Etteruttavalt olgu öeldud, et siiski tutvusastme kõrval mängib väga suurt rolli sotsiaalne staatus. Näiteks ei pruugi narkomaan pidada miskiks oma sugulasi ja neile ilma süümeepiinadeta kallale tungida, kui samas seaduskuulekas kodanik ei teeks seda ka võõrale. Veel võib mainida, et korteris toimunud tülidel on tavaliselt eellugu, olgu selleks siis tutvumine mitte-seaduskuulekate isikutega, selgeks rääkimata lahutatud abielu, või siis muud klaarimata arved. **Korterites ning eramutes toimub umbes 43% kõikidest väärkohtlemistest.**

Näide: Ema tungis 2002. aastal, menetluse käigus kindlaks tegemata kuupäeval, korteris kallale oma alaealisele tütrele, kellele lõi püksirihmaga vastu tagumikku,

selga ja käsi, millega tekitas kannatanule füüsilist valu ja mitteeluohtrliku lühemaajalise tervisekahjustuse - käevigastuse. Koostatud perevägivalla infoleht.

Sama peretütar sooritas pisivarguse:

01.02.01 teatas kauplusest juhataja, et toiduosakonnas peeti kinni pisivaras 8-aastane N, kes möödus kassast ning ei tasunud kauba eest.

26.12.2003 tungis isa korteris isiklike suhete pinnalt alguse saanud tüli käigus kallale oma alaealisele tütrele N-le, kellele lõi nahast rihmaga korduvalt vastu tagumikku, jalgu ja selga, millega tekitas kannatanule füüsilist valu. Koostatud perevägivalla infoleht.

Emma tungis korduvalt aastatel 2005-2008 korteris kallale oma tütrele N, kellele lõi lahtise käega näkku, millega tekitas kannatanule füüsilist valu. Koostatud perevägivalla infoleht.

2007. aasta märtsis, kindlakstegemata kuupäeval, võttis N võõra vallasasja ebaseadusliku omastamise eesmärgil korterist ära oma isale A-le kuuluva sularaha summas 1200 krooni.

13.08.2008 hommikul, vahetult peale oma 16-aastase tütre N suhtes füüsilise vägivalla kasutamist, võttis ema korteris seadusliku aluseta N-lt vabaduse, mis seisnes selles, et võttis N-lt ära viimasele kuuluvad korterivõtmekõlpsed ning lukustas kannatanu karistuseks korterisse.

Kokkuvõttes on taolised perevägivalla lood üsna sagedased, kus üks probleemne perefigureerib politsei huviorbiidis aastaid. Nii naiste, kui eakate vastu ja samuti ka laste vastu suunatud vägivald eksisteerib tihti peale senikaua, kuni üks osapooltest ära kolib või sureb või kui toimepanija vangistatakse pikemaks ajaks.

Näide: 16.02.2008 linnas korteri köögis 43-aastane M (meesterahvas) lõi enda elukaaslasele 34-aastasele G-le (naisterahvas) rusikaga näkku ning peale seda kui G oli põgenenud suurde tuppa, järgnes M temale ning lõi uuesti rusikaga näkku ja võttis suures toas olnud neljajalgse tabureti ning lõi sellega korduvalt G-le pea piirkonda, tekitades sellise tegevusega kannatanule füüsilist valu.

Viimase näite puhul on naisel mehega kolm last. Mees töötab kaubavedudega tegelevas firmas, naine on olnud lastega kodune ja alates 2004. aastast töövõimetuspensionär. Siit nähtub selgelt, et naine on mehest majanduslik sõltuv, lisaks ka psühholoogiline sõltuvus.

Kui kehaline väärkohtlemine on leidnud aset võõraste vahel või pooltuttavate vahel, on selle kordumise tõenäosus väiksem kui pereliikmete vahel toimunud väärkohtlemise puhul. Samas jätkab üks kord agressiivselt käitunud inimene ka edaspidi üsna suure tõenäosusega vägivaldset käitumist. Vananedes füüsiline jõud aga raugub ning enam ei olda nii aldis vägivalda kasutama.

Näide: 11.06.2006 V (naisterahvas) elukaaslane L, külakaupluse juures ja kaupluse lähikonnas, sõites sõiduautoga linna suunas, isiklike suhete pinnal tekkinud tülist lähtuvalt tarvitas füüsilist vägivalda V suhtes, lüües teda korduvalt labakäega näkku ja rusikaga keha piirkonda.

22.12.2006 linnas, korteris, isiklike suhete pinnalt tekkinud tüli käigus, lükkas **L** lastetoas riidekapi juures toolil seisnud **V** tooli pealt maha, lükkamise tagajärjel kukkus **V** põrandale. Kukkumisest tundis **V** füüsilist valu ja sai järgmised kehavigastused – parema jala sääre nahaaluse verevalumi, parema käe küünarvarre hematoomi.

23.12.2007 tekkis isiklike suhete pinnalt sõnavahetus **V** ja tema endise elukaaslase **L** vahel **V** korteris. Sõnavahetuse käigus viskas **L** vastu põrandat katki lauatelefoni Siemens väärtusega 599 krooni ja vastu seina viskas katki mobiiltelefoni Nokia 7360 väärtusega 2290 krooni, takistamaks **V** -l politseid kutsuda. Seejärel **L** haaras **V** -i juustest, pigistas õlavarrest, pigistamise tagajärjel tekkis kannatanul verevalum, samuti pigistas **L** kannatanut randmest ja lõi ühel korral lahtise käega vastu vasakut kõrva. Löögist vastu kõrva, juustest haaramisest, ning samuti randmest ja käsivarrest haaramisest tundis kannatanu füüsilist valu. Tsiviilhagi esitas kannatanu summas 2889 krooni.

Veel teateid: eksmees **L** blokeeris teataja väljasõidu ja ähvardab teatajat. Osapooled pöörduvad kohtusse. Teate sisu: Täna kell 11:30 tülitas **L**, kes on teataja eksmees, teatajat, takistades teda oma koju minemast ning sõimates teda ebasüüdsate sõnadega. Mees olevat agressiivne, mistõttu naine ei taha teda enda ega oma laste lähedusse.

Viimati kirjeldatud juhul on tegemist haritud ja head töökohta omava naisega, kes suutis perevägivalla ringist vabaneda. Paljudel juhtudel on see aga väga raske. Toimepanija **L** on varem kriminaalkorras karistatud. Varem seotud vargustega, samuti Liiklusseaduse rikkumistega (s.h alkoholijoobes sõidukijuhtimine) ja arestimajast põgenemisega. Tegemist on korduvalt hälbeliselt käituva isikuga, kellel lisaks vägivallalale on probleeme ka alkoholiga.

2.3 Tänaval (väljak) toime pandud kehalised väärkohtlemised

Erinevalt korterist, pole tänav koht, mis pakuks kaitset. Kui korteris on mingil määral võimalik oma turvalisust tagada, eelkõige oma elukombeid valides (mitte tülitsema, valides seltskonda, mitte käia läbi usaldamatute isikutega, mitte lasta sisse võõraid), siis tänaval võivad inimesed sattuda ka täiesti valimatult agressiivsete isikute rünnakute ohvriks. Kirjelduste põhjal võib aga väita, et ka siin on suur osa tegelikult tuttavatel, kuid siiski väiksem kui korteris toimunud juhtumite puhul. Ka jääb kehaliste väärkohtlemiste juhtumite kirjeldusi lugedes mulje, et tänaval on kallaletungid raskemate tagajärgedega. Selle põhjusteks võivad olla kasvõi asjaolud, et tänaval on toimepanijad pigem nooremad isikud, kes on oma olemuselt agressiivsemad ning impulsiivsemad.

Tüüpilisemad juhtumid on isiklikult pinnalt tekkinud tülide klaarimine, mispuhul kannatanule tehakse oma seisukohti selgeks kehalise väärkohtlemise abil. Samuti on levinud tülid isikute vahel, kes kuuluvad samasse kontingenti, nagu korteriski vägivallatsejad (endised elukaaslased, juhututtavad jne), ehk kes ei vali kohta tülide algatamiseks. Märkimisväärne osa (kui suur täpselt, pole võimalik öelda, kuid analüüsides sündmuste kirjeldusi 200-ses faabulate valimis), umbes veerandi suurusjärgus väärkohtlemisi tänaval pannakse toime kannatanule tundmatute isikute poolt.

2.4 Õppeasutuses või lasteasutuses või selle territooriumil toime pandud kehalised väärkohtlemised

Laste- ja õppeasutus on koht, kus sotsiaalselt erinevatest ühiskondadest pärinevad lapsed/noored satuvad oma erinevate väärtushinnangutega maailma, kus need ei pruugi enam kehtida. Kuna noored ei ole õppinud talitsema oma erimeelsusi ning agressiivsust, on tülid alati tekkima. Seda näitab kasvõi osakaalu suurus kõikidest kehalistest väärkohtlemistest, mis on 7,5% kandis. See osakaal võib olla veelgi suurem, arvestades sündmustest teatamata jätmist valehäbit, teadmatusest või karistuse ning kättemaksu hirmust.

Sarnaselt perevägivallega on siin vajalik preventiivne sekkumine ning lastega tegelevate isikute väga oskuslik eeskuju näitamine ning õiglane suhtumine sellistesse sündmustesse. Nagu eelpool mainitud, on lastega seotud asutustes märgatav väärkohtlemiste arvu kulmineerumine oktoobris, misjärel see stabiliseerub.

Näide: 18.10.2008 linnas, maja juures lõi 16-aastane X (naisterahvas) korduvalt jalaga Y-t (meesterahvas) vastu jalga, millega põhjustas kannatanule füüsilist valu. X on olnud ka varem vägivaldne ja käitunud probleemset. 27.04.2007 liinibussis lõi X 16-aastast Z-i (naisterahvas) rusikaga näo piirkonda, millega tekitas talle füüsilist valu. Tarvitanud alaealisena korduvalt tubakatooteid ja alkoholi. Kannatanu Y samuti korduvalt Alkoholiseadust rikkunud. Olnud avalikus kohas joobes ja agressiivne.

Näide: 04.01.2008 peksid erikooli õpilased K (meesterahvas) ja L (meesterahvas) kaasõpilasi P (meesterahvas) ja R (meesterahvas), tekitades neile kehavigastusi. 04.11.2008 linna lähedal asuvas metsas peksis K koos teise noormehega korduvalt jalgadega alaealist X-i, kellele tekitati füüsilist valu ja tervisekahjustusi.

15.11.2008 linnas, korteris peksis K koos sõbraga X käte ja jalgadega näo piirkonda, millega tekitas kannatanule füüsilist valu ja tervisekahjustuse.

Alaealistega toimunud intsidentides on iseloomulik, et toimepanijad on varem korduvalt probleemset käitunud, kuid üllatav oli seegi, et mitmetel juhtudel on ka kannatanud olnud varem probleemse käitumisega ja kokkupuutes politseiga.

Näide: Trepikojas 2 raskes joobeseisundis alaealist tüdrukut, K ja teadvuseta J. Mõlemad toimetatud kiirabi poolt haiglasse. Arstide väitel tarvitanud alkoholi ja muid aineid.

15.10.2008 pöördus politsei poole avaldaja ja teatas, et 06.10.2008 tulid tema juurde kooli ruumides Z ja J, kes hakkasid avaldajat sõimama ning J lõi teda mitu korda lahtise käega.

Alaealine K teatas, et internetiportaali www.rate.ee on tema andmeid kasutades tekitatud kasutajakonto, mida näevad kõik www.rate.ee kasutajad. K inimväärlikust solvab kõige rohkem see, et niiõelda tema profiili on lisatud sellised huvid nagu „HIV-positiivne“, „hälve“, „lakun“, „lahti 24/7“ jne. **Toimepanija J.** Lisaks on J sooritanud varguseid.

Alaealised toimepanijad on tihtipeale varem poest varastanud või alaealisena alkoholi tarbinud. Niisamuti on ka kannatanud tihtipeale poest varastanud ning olnud kodus vägivalla ohvrid ja kodust ära jooksnud. Analüüsi käigus hakkasid silma lastekodu ja erikoolide kasvandikud. Aga ka tavaliselt probleemsetest kodudest lapsed.

Näide: 22.10.2008 koolis lõi X (naisterahvas) ühel korral näo piirkonda Y-t (naisterahvas), tekitades viimasele füüsilist valu. Politsei andmetel nii toimepanija ema kui isa konfliktised.

Näide: 28.03.2008 V mängides hoovis oma sõbra L-ga, tuli mänguplatsile R, kes lükkas kannatanu lumehange, võttis jalast ära tema jooksukinga, lükkas teda ja lõi jalaga, seejärel jooksis ise minema. Kannatanu läks hoonesse sisse ja rääkis juhtunust kasvatajale. R, saades teada, et kasvataja on juhtunuga kursis, naastes koridori, kus lõi uuesti kannatanut neli korda jalaga, haaras rinnust ja lasi järsult seejärel V maha kukkuda. Kukkudes lõi V vastu tulekustutit ära oma kukla piirkonna ja pea. Löömise ja kukkumise tagajärjel tundis kannatanu füüsilist valu. Juhtunust teavitatud lastekaitse spetsialisti.

2.5 Muud kohad

Umbes 67% kehalisi väärkohtlemisi toimuvad ülalkirjeldatud kohtades (korter, tänav, õppeasutus). Ülejäänud ca 33% on samuti jagunenud nii avalike kui ka mitteavalike kohtade vahel (trepikojad, hoovid, ühissõidukid, kauplused, söögi- ja muud meelelahutuskohad jne). Väärkohtlemiste kohapealt mingeid erisusi pole, kuigi olenevalt kohast on sündmuste kulg erinev, näiteks ööklubides on süüteo toimepanija reeglina alkoholi joobes, agressiivne ning tülid on tekkinud isiklikult pinnalt.

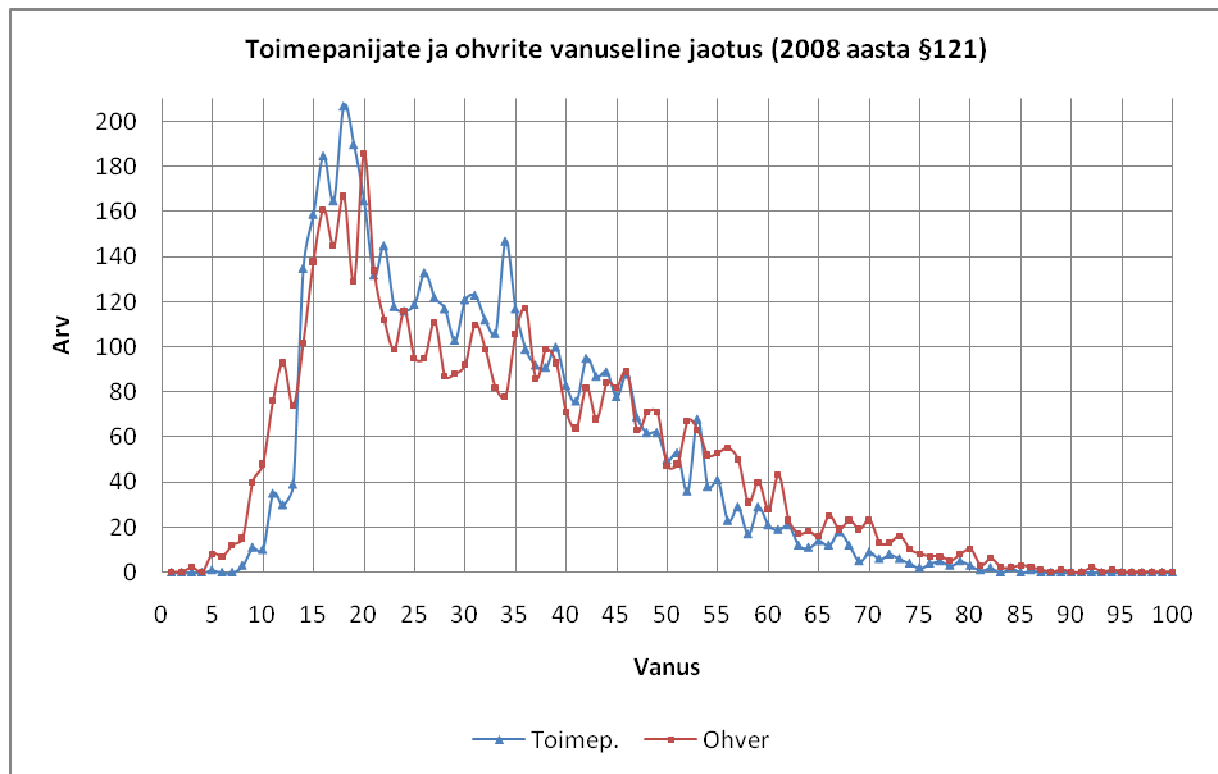
3. Kehalise väärkohtlemise toimepanija ja kannatanu

Kehalise väärkohtlemise puhul ei saa eraldi vaadelda toimepanijat ning kannatanut, sest üldjuhul on tegemist tuttavatega (hinnanguliselt 80% või üle selle) ning toimepanemise põhjus peitub minevikus klaarimata asjaoludes või väärkohtlemisele eelnenud konfliktis. Profileerimises ei ole otstarbekas vaadelda korduvusi, see tähendab, et korduvalt arvestada statistikas ühte ja sama isikut, sest see moondaks profiili, kallutades seda omaduste või staatuste poole, mis korduval toimepanijal esineb, ning seda tugevamini, mida rohkem toimepanija sündmustes figureerib. Seega on lahenduseks paralleelselt vaadelda koosmõjusid ning eraldi profiile. Tulemusi tõlgendades tuleb arvestada, et isikute paare on rohkem kui sündmusi, kuna toimepanijaid või kannatanuid võib olla ühe sündmuse kohta mitu.

Toimepanija isiksuseomadused ning erinevad majandus-sotsiaalsed staatused on need, mis paremini kirjeldavad isikute gruppi. Järgnevalt on tabelites esitatud jaotused erinevate staatuste vahel.

Tabel 8. Toimepanija ja kannatanute vanuste omavaheline seos. Tabel on visualiseeritud värvidega, toomaks välja seaduspärasust, et toimepanija on kannatanuga üldjuhul samas vanuseklassis.

		Toimepanija vanus																	Kokku
		5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80	85	
Kannatanu vanus	0					2													2
	5	9	14	15	2	3	20	3	8		5	1	1	1					82
	10	3	139	149	6	3	19	20	16	21	8	1	3	3	1	1			393
	15	1	44	317	132	70	35	46	41	25	14	6	4	3	1	1			740
	20			109	210	121	93	31	34	23	13	4	5	1	1	1	1		647
	25		1	49	85	110	92	62	28	16	17	8	5	3					476
	30		8	39	44	78	103	79	48	26	12	9	8	5	2				461
	35	1	9	57	37	62	73	104	70	42	22	10	7	4	2	1			501
	40	1	7	49	46	27	51	35	61	50	20	12	4	1		5			369
	45		14	62	48	26	35	19	33	65	45	11	6	9	1	1	1		376
	50		12	24	18	36	30	34	15	33	38	23	5	6	1	1	1		277
	55		1	18	22	25	12	30	20	26	21	28	13	6	4	1	2		229
	60			2	10	18	24	10	13	11	9	10	8	8	2	3		1	129
	65			9	6	6	9	9	15	13	6	11	7	5	5		1		102
	70			4	7	4	8	9	13	3	4	1	5	5	11		1		75
	75			1	2		1	2	13	4	2	1	2	1	1	4	1		35
	80			2		1	3	6	1	1	5	2	1		1				23
	85				1	1	1				3	1							7
	90					1			1		1								3
Kokku		15	249	906	676	594	609	499	430	359	245	139	84	61	33	19	8	1	4927

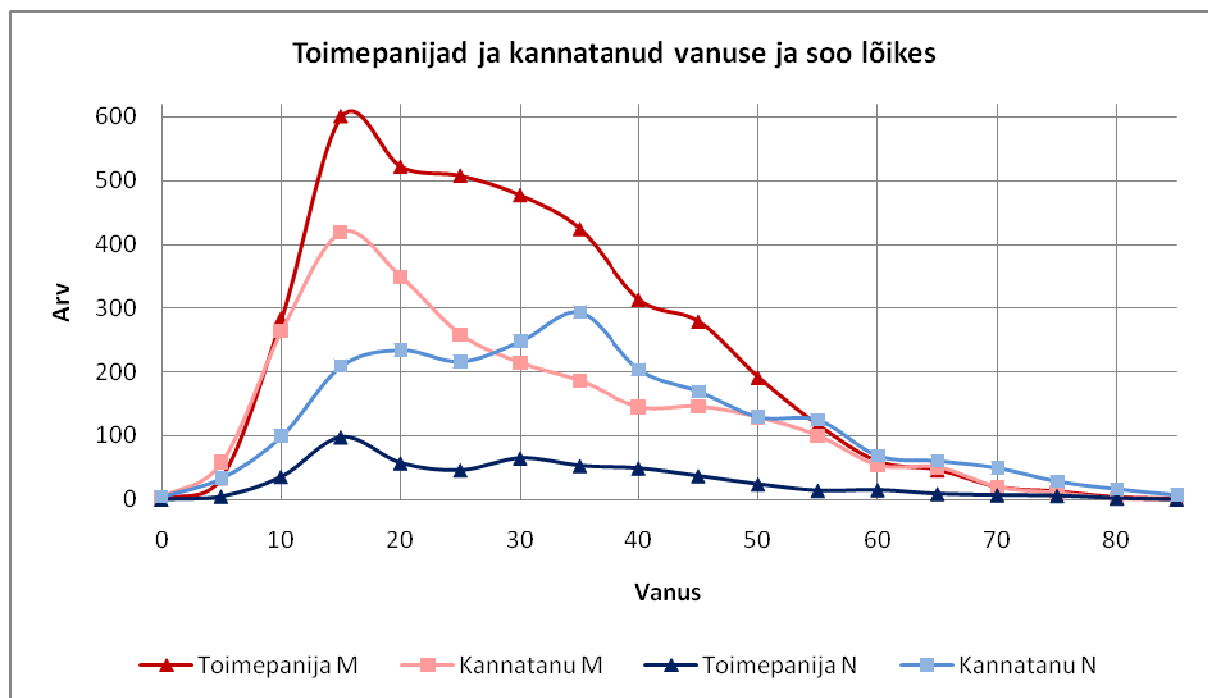

Joonis 7. Toimepanija ning kannatanu vanuseline sagedusjaotus, aastase intervalliga.

Ülalesitatud tabelist 8 ja joonisest 7 nähtub, et toimepanijad ja kannatanud on veerandil juhtudel samas vanuseklassis (kui vanuseklassiks võtta 5 a). Veel võib märgata, et umbes 20% toimepanijate vanustest jäävad vanusevahemikku 15-20 eluaastat. 15-30 aasta vanused toimepanijad moodustavad umbes 45% kõikidest väärkohtlejatest. Graafikult (loetakse toimepanijaid ja kannatanuid korduvalt) omakorda on näha, et kõige rohkem on toimepanijaid vanuses 18 eluaastat (4%) ning kannatanuid 20 eluaastat (~ 4%).

3.1 Kannatanute ja toimepanijate sooline jaotus

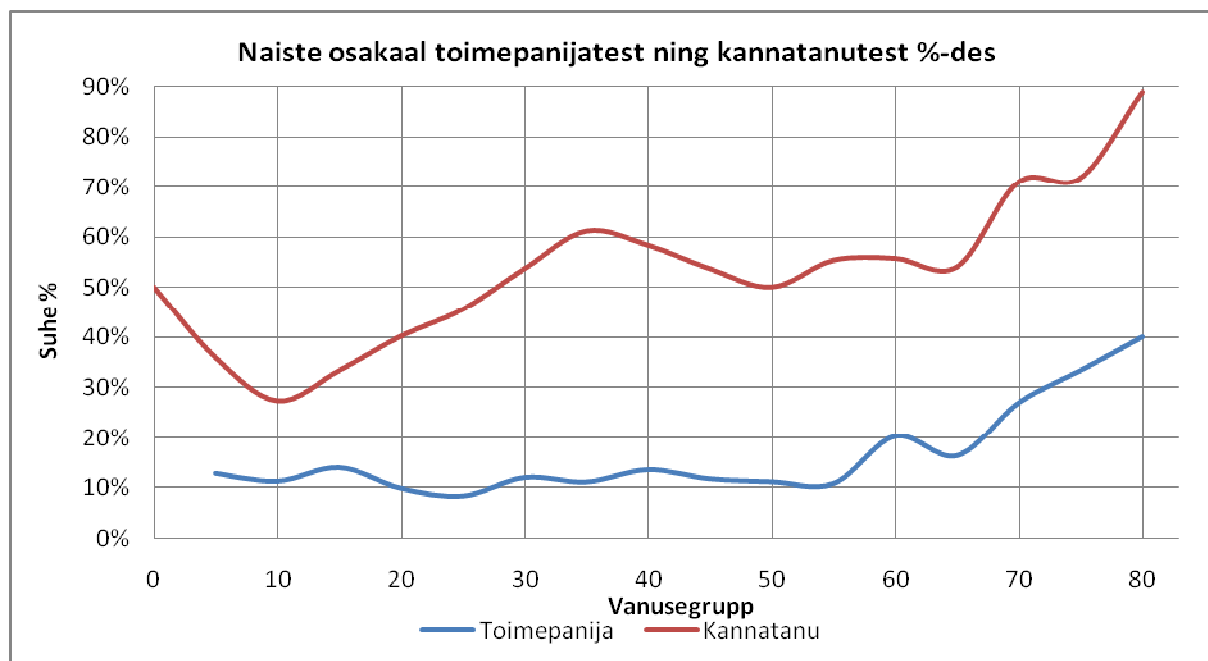
Jälgides toimepanija ning kannatanu vanuselist ning soolist jaotust, võib täheldada, et nende vahel esineb seos. Järgnev joonis 8 esitab joonisel 7 esitatud andmed detailsemalt sugude lõikes (antud juhul on igat isikut arvestatud ühe sündmuse jaoks ühel korral):

Joonis 8. Toimepanijad ning kannatanud vanuse ning soo lõikes.

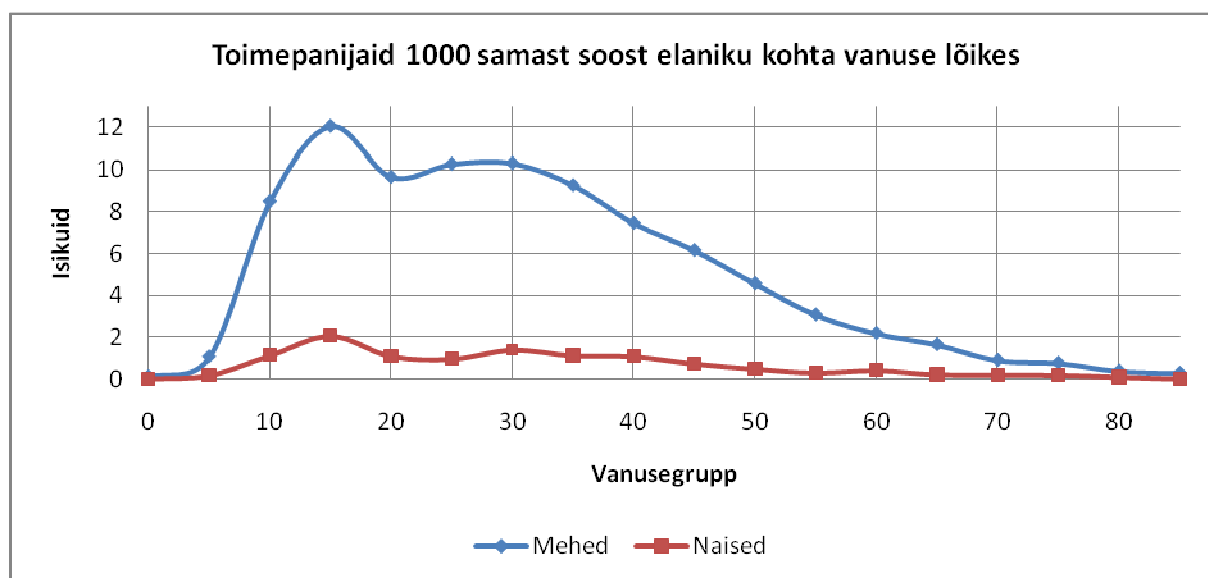
On näha, et naiste osakaal toimepanijatest on küllaltki stabiilne, jäädes umbes 12% juurde (joonis 9). Peale 55 eluaastat hakkab naissoost toimepanijate osakaal tõusma. Viimane väide aga ei pruugi olla eriti tõepärane, kuna isikute arvud on muutunud oluliselt väiksemaks ning statistika reeglid enam ei kehti. Naissoost ning meessoost väärkohtlemiste toimepanijatel on sarnane vanuseline jaotus.

Mõlema puhul on suurim osakaal 15- kuni 20-aastastel. Kannatanute poolelt vaadates on aga erinevus drastilisem. Naissoost isikute osakaal hakkab ühtlaselt kasvama 10 kuni 35 eluaastani, kasvades 30%-lt 60%-ni. Vanuse kasvades see stabiliseerub 50% kandis, et taas tõusta peale 65. eluaastat, mil suurem osa kannatanutest ongi naisterahvad. Kuna naissoost toimepanijate ning kannatanute osakaalud on erinevad, võib teha järelduse, et meessoost kehalise väärkohtlemise toimepanijad orienteeruvad vanuse kasvades ümber, hakates rohkem ründama naisi kui mehi. Põhjuseks on tõenäoliselt see, et vanemate meesterahvaste ohvriteks satuvad tihtipeale nende elukaaslased või naistuttavad.

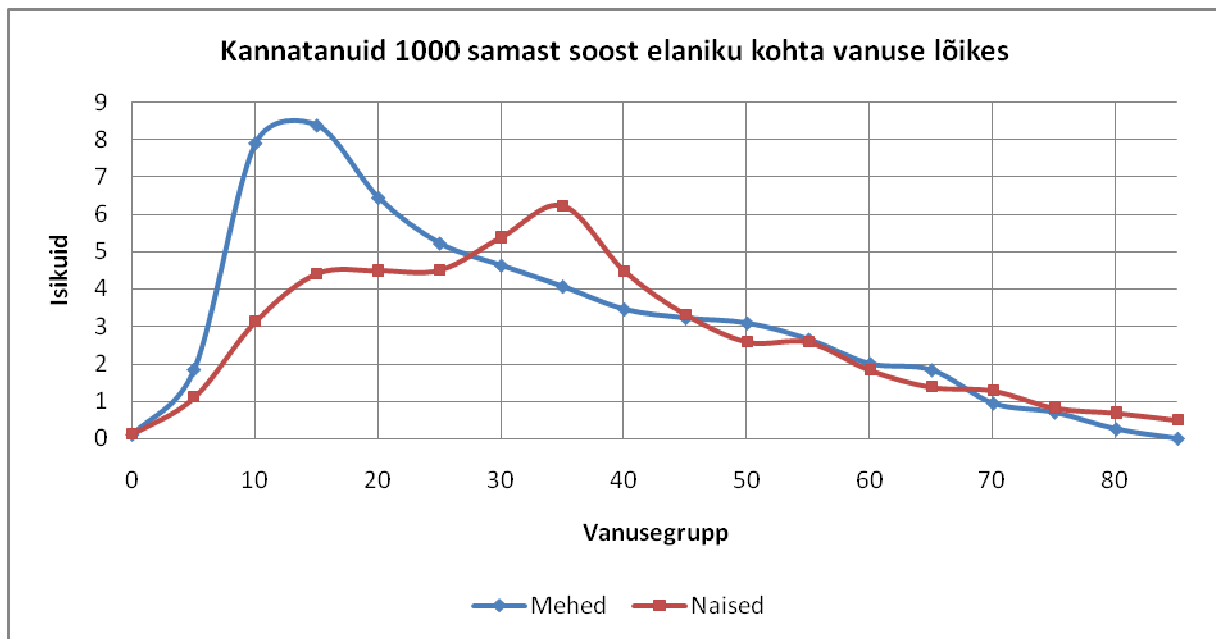

Joonis 9. Naiste osakaal toimepanijatest ning kannatanutest.

Viimase väite kinnituseks võib veel lisada, et toimepanija vanuse kasvades nihkub toimepanemise koht avalikust kohast elukohta. Arvestades ka, et toimepanija kehaline vorm peab ületama kannatanu oma, on samuti põhjendatud väide, et vanuse kasvades valitakse enda ohvriks füüsiliselt nõrgem (ehk meestoimepanija puhul siis tihtipeale naine) osapool. Nooremas eas tungitakse kallale ka grupiviisiliselt (allpool joonis 13), kuid vanemas eas seda enam ei ilmne. Vaadates toimepanijate suhet 1000-sse sama soo esindajasse Eestis, saab esitada järgneva joonise 10.

Joonis 10. Toimepanijaid samast soost ja vanusest elanike suhtes tuhande elaniku kohta. Rahvastikuandmete allikas Statistikaamet.

Joonis 11. Kannatanuid samast soost elanike suhtes tuhande elaniku kohta. Rahvastikuandmete allikas Statistikaamet.

3.2 Kannatanute ja toimepanijate sotsiaalne staatus

Kui sugu määrab paljuski isikule kaasasündinud käitumise, siis sotsiaalne staatus ning haridus kirjeldavad mingil määral isiku väärtushinnanguid. Kindlasti pole seos üks-ühene, kuid haritumad ning vastutustundlikumad isikud suudavad paremini oma emotsioone ohjata ning leida konfliktidele lahendusi rahumeelselt. Sotsiaalselt hinnatuma staatuse (näiteks töökoht, perekonnaseis, haridus jne) saavutamine iseenesest seab isikule nõuded mingiteks väärtushinnanguteks.

Kahjuks pole antud analüüsi käigus võimalik vaadelda isikute vanemate staatuse või muud teavet selle kohta, mis annaks pildi isiku kujunemisest ning tema arenguvõimalustest ning perekonna toetusest saada juba lapseas suuniseid õiguskäitumiseks. Staatustest vaadeldakse siin kolme, need on haridus, sotsiaalne staatus (tööline, töötu, pensionär, õpilane jne) ning perekonnaseis. Rahvuse tunnuse kaasamiseks antud analüüsi kahjuks võimalused puudusid.

Õige ülevaate saamiseks tuleb arvestada ülalosaadud seoseid vanuselises jaotuses. Kuna selgus, et toimepanijate vanuse kasvades „kolivad“ väärkohtlemised tänavatelt kodudesse, siis tuleks ka isikute sotsiaalseid taustasid vaadelda eraldi toimepanemise koha järgi (siin eluruum ning avalik koht). Eluruumiks loetakse siin korterid, ühiselamud, talumajad jne. Avalikuks kohaks kõik muud kohad – kauplus, tänav, park, teenindusettevõtte, klubi, hoov, söögikoht jne. Määratlemata kohtasid ei arvestata.

Kui üldjoontes võib lugeda, et avalikus kohas toime panduid väärkohtlemisi ja eluruumides toime pandud väärkohtlemisi on ühepalju (vastavalt 49,4% ja 50,6%), siis staatuse lõikes see erineb. Järgnev tabel esitab enamlevinud kahtlustatavate staatuste võrdluse avaliku koha ja eluruumi jaoks.

Tabel 9. Staatuste ja kohtade järgi toimepanijate üldarvud.

Staatust	Av. koht	Eluruum	Kokku	Eluruumis %
Töötu	371	745	1116	66,8
õpilane	749	185	934	19,8
töötaja(muu majandusharu)	331	485	816	59,4
töötaja(ehitus)	82	105	187	56,1
pensionär	55	112	167	67,1
töötaja(tööstus)	50	85	135	63,0
ettevõtja(muu majandusharu)	50	42	92	45,7
kodune	27	53	80	66,3
invaliid	25	45	70	64,3
töötaja(kaubandus)	34	28	62	45,2
turvatöötaja	38	18	56	32,1
muu ametnik/teenistuja	34	19	53	35,8
ettevõtja(ehitus)	11	19	30	63,3
töötaja(põllumajandus)	11	20	31	64,5
...	...	...	...	...
Kokku	2048	2098	4146	50,6

Suurimad hälbed on tabelis näha töötute, pensionäride, koduste ning invaliidide puhul, mille puhul umbes kahel kolmandikul juhtudel paneb antud staatuses isik kehalise väärkohtlemise toime privaatses ruumis (elukohas). See pole eriti üllatav, arvestades, et antud staatusega isikutel puudub kohustus viibida eluruumidest väljas (töökoht, kool). Vastupidi, õpilaste puhul pannakse väärkohtlemine toime eluruumis vaid igal viiendal juhul. Turvatöötajate ning „muu“ ametniku või teenistuja staatust omavad toimepanijad on samuti tegutsevad rohkem avalikes kohtades, pannes igast kolmest väärkohtlemisest eluruumis toime ühe.

3.3 Haridustase

Tabel 10. Toimepanijate haridustasemed sotsiaalse staatuse lõikes keskmise vanusega

Staatust	Kokku	Vanus keskm.	Põhih. %	Keskh. %	Kõrgh. %
töötu	1165	34	52	45	3
õpilane	1019	16	95	4	0
töötaja(muu majandusharu)	854	36	32	60	8
töötaja(ehitus)	202	33	48	50	2
pensionär	180	61	46	44	9
töötaja(tööstus)	144	34	33	62	6
ettevõtja(muu)	100	38	13	63	24
kodune	83	35	49	45	6
invaliid	76	41	51	38	11
töötaja(kaubandus)	66	36	18	70	11
turvatöötaja	57	38	21	72	7
muu ametnik/teenistuja	54	40	7	50	43
...	...	...	...	...	...
Kokku	4315	32	53	41	6

Haridustaseme järgi esitatud tabelis, kui suur osakaal toimepanijatest mingit haridustaset omab. Õpilaste staatusega toimepanijatel 95%-l on haridus kuni põhihariduseni (76%

algharidus). Põhihariduse osakaal on veel suur töötutel ning ehitustöölistel ning kodustel. Madalaim on see näitaja ametnikel (93% kas kesk-, keskeri- või kõrgharidusega), muu majandusharu ettevõtjal ning kaubanduses töötajal.

3.4 Perekonnaseis

Tabel 11. Toimepanijate staatus ning perekonnaseis.

Staatus	Kokku	Abielus %	Lahutatud %	Lesk %	Vabaabielus %	Vallaline %
töötu	1165	18	8	1	17	55
õpilane	1019	2	0	0	2	96
töötaja (muu majandusharu)	854	35	10	0	16	38
töötaja (ehitus)	202	28	4	0	24	43
pensionär	180	43	12	8	15	22
töötaja (tööstus)	144	31	8	1	20	38
ettevõtja (muu majandusharu)	100	37	14	0	21	28
kodune	83	20	14	4	23	39
invaliid	76	16	25	3	9	46
töötaja (kaubandus)	66	29	17	2	26	26
turvatöötaja	57	28	11	4	11	46
muu ametnik/teenistuja	54	43	17	0	13	28
...	...	...	...	...	...	...
Kokku	4421	21	7	1	14	54

Perekonnaseisu järgi ei saa välja tuua ühest mustrit. Võib küll märkida, et täisealistest (töötud, töötajad jm) on veerand kuni pooled ehk 26-55% märkinud end vallalisteks, kuid raske on hinnata, kui tõesed või adekvaatsed need andmed on. Arvestades rahvastiku üldist vallaliste osakaalu, ei ole see iseenesest suur näitaja ja samas märgitakse need andmed kahtlustatava enda sõnade kohaselt, mistõttu võib reaalne olukord pisut teine olla.

3.5 Enamlevinud staatuste koosmõju

Tabel 12. Staatuste koosmõju.

Staatus	Perekonnaseis	Haridus	Kokku	Osakaal	Vanus keskm.
õpilane	vallaline	algharidus	750	17,0	15
töötu	vallaline	põhiharidus	275	6,2	27
õpilane	vallaline	põhiharidus	186	4,2	18
töötu	vallaline	keskharidus	144	3,3	36
töötu	vallaline	algharidus	125	2,8	25
töötaja(muu majandusharu)	vallaline	põhiharidus	121	2,7	27
töötaja(muu majandusharu)	abielus	keskharidus	111	2,5	41
töötaja(muu majandusharu)	abielus	kesk-eriharidus	101	2,3	41
töötu	vallaline	kesk-eriharidus	89	2,0	35
töötaja(muu majandusharu)	vallaline	keskharidus	89	2,0	32

Tabel 12 kirjeldab enimlevinud staatuste koosinemist. Staatuste suhe kannatanu staatusega kirjeldab tabel 13 (antud seosed kirjeldavad umbes 75% kõikidest avastatud kehaliste väärkohtlemiste juhtudest (3708 juhtu 4927-st). „Määratlemata“ kannatanu tähendab, et sündmuse juures pole kannatanu staatust fikseeritud. See võib olla kas andmekvaliteediprobleem või siis on see mingil muul põhjusel jäänud täitmata (kuna kannatanu pole tegelikult isiku mõttes huviorbiidis, ei pöörata sellele nii suurt tähelepanu).

Olemasolevate andmete põhjal järeldub siiski, et töötule inimesele on iseloomulik olla põhiharidusega ja ka vallaline, töötajatest suurem osa on kesk- või kesk-eri haridusega. Võib järeldada, et politsei puutub rohkem kokku inimestega, kellel on palju sotsiaalseid probleeme ja vägivald on vaid üks nendest.

Kindlasti on kehalist väärkohtlemist ka jõukamates perekondades ja haritumate inimeste hulgas, aga seda on tõenäoliselt vähem, harvemini ja kui tegemist on perevägivallaga, siis juba maine pärast üritatakse leida lahendus politsei sekkumiseta.

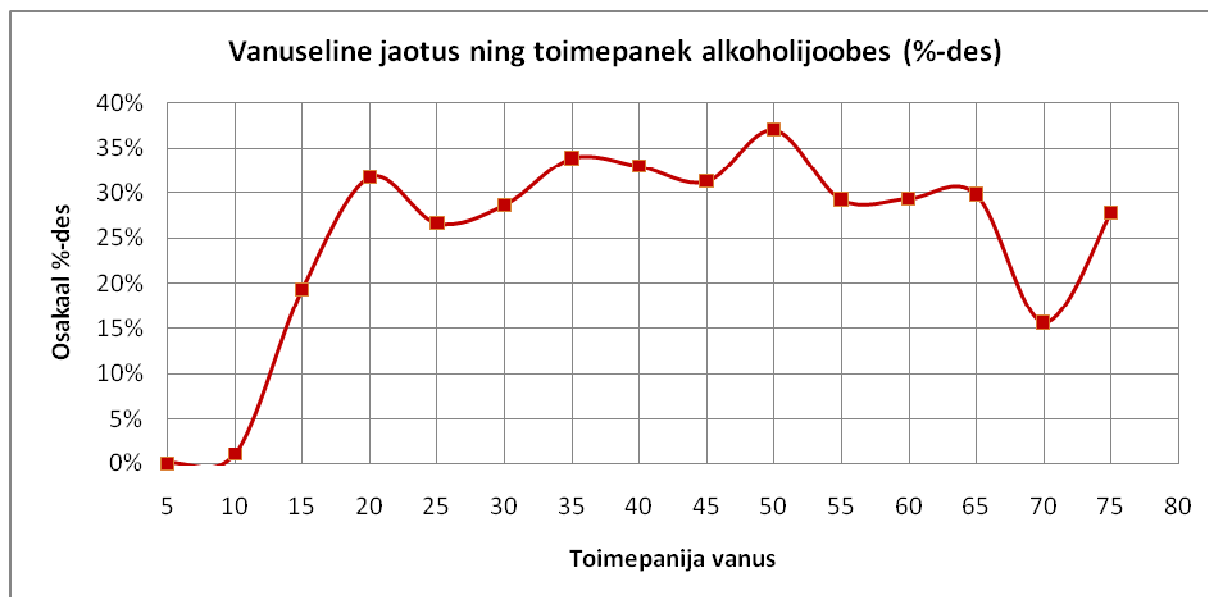
Tabel 13. Toimepanija ja kannatanu staatuste seosed.

		Kannatanu											
		õpilane	määratlenata	töötaja(muud majandusharu)	töötu	pensionär	kodune	töötaja(tööstus)	töötaja(kaubandus)	invalid			Kokku
Toimepanija	töötu	141	224	171	280	89	58	33	38	39	...		1261
	õpilane	603	179	105	104	24	23	26	11	12	...		1223
	töötaja(muud majandusharu)	146	156	218	152	45	48	32	26	14	...		988
	töötaja(ehitus)	29	56	48	33	5	8	7	6	1	...		227
	pensionär	8	51	17	16	42	11	2	3	11	...		194
	töötaja(tööstus)	24	30	26	22	2	5	7	2	1	...		147
	ettevõtja(muud majandusharu)	14	24	20	16	2	6	3	6	2	...		119
	invalid	8	15	10	11	21	2		3	8	...		83
	kodune	14	11	9	8	7	7	4	2	5	...		78
		...	...	...	...	...	...	...	...	...	...		...
Kokku		1092	863	710	702	256	183	143	120	102	...		4927

Huvitav on tähelepanek, et ka toimepanijad satuvad kannatanuks. Kui vaadata 2008. aastal väärkohtlemise toime pannud isikute (kokku 3814) tausta 2003.-2008. aastal, võib täheldada, et 12% toimepanijatest on ka ise sattunud väärkohtlemise ohvriks viimase 5 aasta jooksul, kusjuures nendest 60% viimase aasta jooksul (2008) ning 80% kahe viimase aasta jooksul (2007-2008). Nendest 12 %-st on ühe korra ohvriks langenud 82%, kahel korral 12%. Kõige „paadunud“ ohvriks langeja langes ohvriks 6 korral ning oli ise toimepanija 3 korral.

Siit võib erinevate uuringute põhjal järeldada, et ohvriks langemist mõjutab nii elustiil kui ka isiku enda käitumine. Kui tegemist on konfliktse isikuga, kes ärritub kergesti ja kellel puudub enesekontroll, siis on mõistetu, et see isik satub ise tihtipeale konfliktidesse, provotseerides ja seeläbi ohvriks langedes või siis ärrituvuse korral ise rünnates.

3.6 Muud toimepanijaid iseloomustavad näitajad

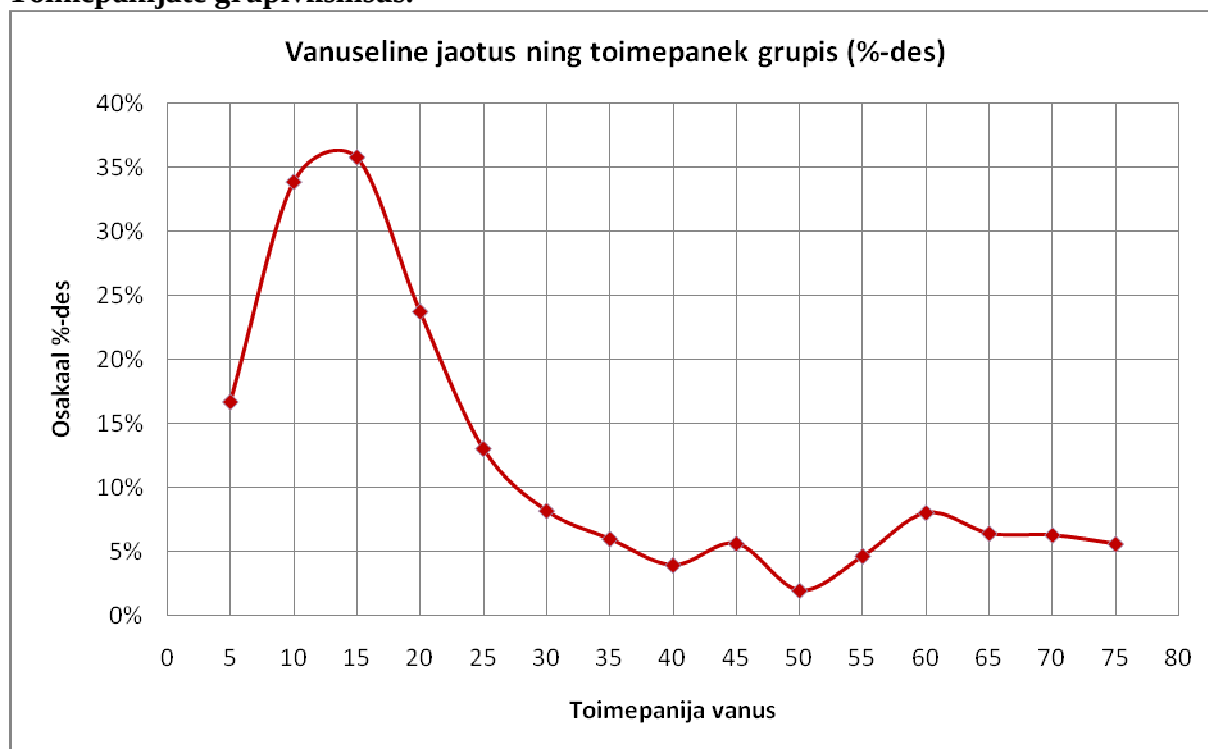

Joonis 12. Vanusegruppide jaotuses alkoholijoobes toimepanijate osakaal.

Jooniselt 10 on näha, et alates 20. eluaastast on umbes kolmandik toimepanijaid alkoholijoobes. 10-15-aastaste toimepanijate hulgas on see osakaal umbes 1%. Alates 20. eluaastast kuni 65. eluaastani jääbki alkohol keskmiselt kolmandiku kehaliste väärkohtlemiste juhtumite juures rolli mängima. Kindlasti on alkoholijoobes toimepandud kehaliste väärkohtlemiste osakaal tunduvalt suurem, tihtilugu aga jäetakse see märkimata, kui näiteks tullakse hiljem avaldama või vormistatakse eraldi protokoll Alkoholiseaduse rikkumise eest.

Kui suuresti erineb see joonis reaalsusest, pole kahjuks võimalik hinnata, kuid faabulaid analüüsides ilmnes, et alkohol mängis rolli enamike kehalise väärkohtlemise juhtumite juures. Nagu seda joonist, tuleb ka edaspidiseid vaadelda teatud reservatsiooniga, kuna need kirjeldavad vaid sündmuse juures märgitud omadusi. Sellegipoolest, kuigi absoluutväärtuselt pole need andmed võib-olla õiged, peaksid nad kirjeldama küllaltki hästi osakaale (näiteks rohkem/vähem), sobides hästi kvalitatiivseks näitajaks.

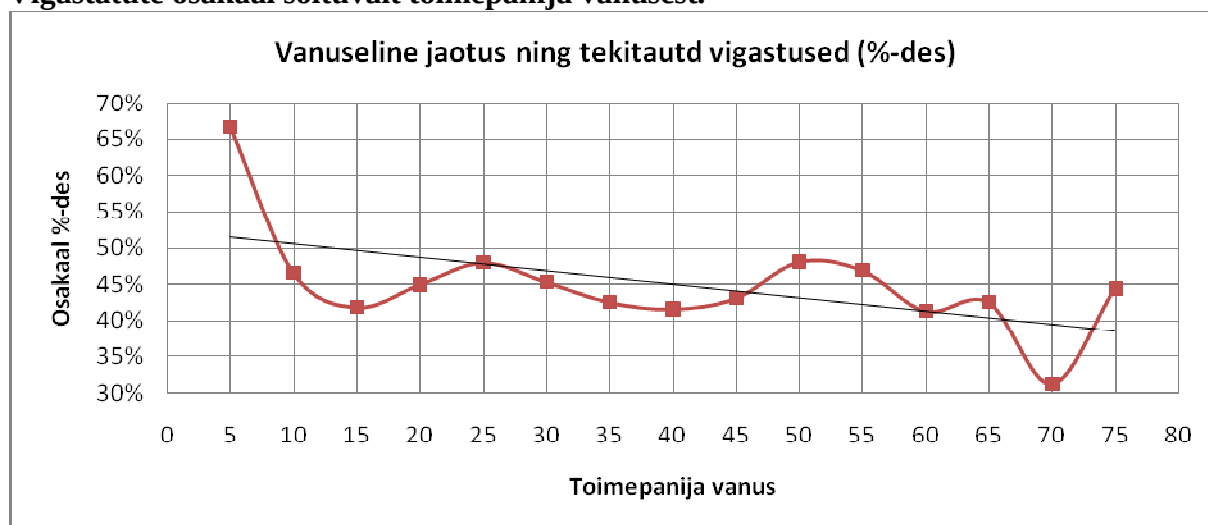
Toimepanijate grupiviisilisus.

Joonis 13. Vanusegruppide jaotuses grupis toimepanijate osakaal.

Nagu näha, on nooremad kurjategijad altimad tegutsema grupis. Gruppi on sisse arvestatud kõik toimepanijad, nii noored kui vanad, st arvestatakse kõiki grupi liikmeid. Võib öelda, et peale 35. eluaastat toimepanijad enam grupiviisiliselt väga ei tegutse. Grupiviisiline tegutsemine saavutab haripunkti 15. eluaastal, tõenäoliselt on tegemist koolivägivalla juhtumitega. Grupiviisiline tegutsemine võib olla mõjutatud kaaslastega ühtekuuluvuse tunde saavutamise, suurema mõjutatavusega vms.

Vigastatute osakaal sõltuvalt toimepanija vanusest.

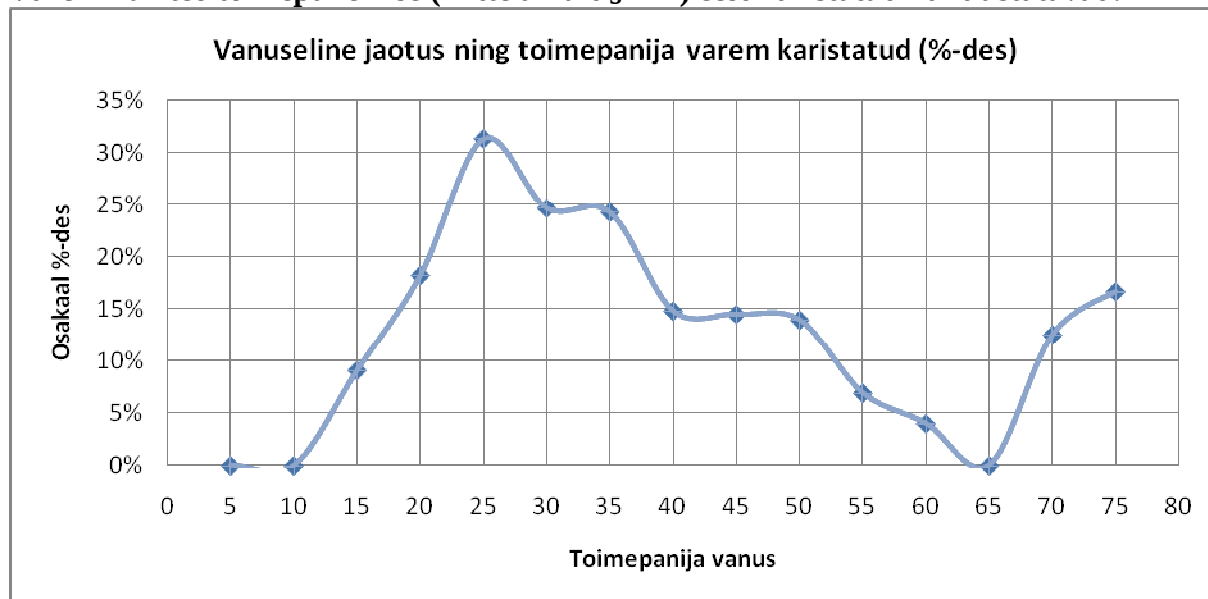

Joonis 14. Vanusegruppide jaotuses vigastuste osakaal kehalistes väärkohtlemistes.

Siit on näha, et toimepanija vanuse kasvades väheneb kehalise väärkohtlemisel vigastatute osakaal. See joonis kirjeldab tegelikult politseiametniku subjektiivsust ning seda ei tohi võtta

aluseks väidete tõestamisel. Nimelt märgitakse „vigastuse“ olemasolu või mitte olemasolu menetleja poolt subjektiivselt.

Varem kuriteo toimepanemise (mitte ainult § 121) eest karistatud kahtlustatavad.

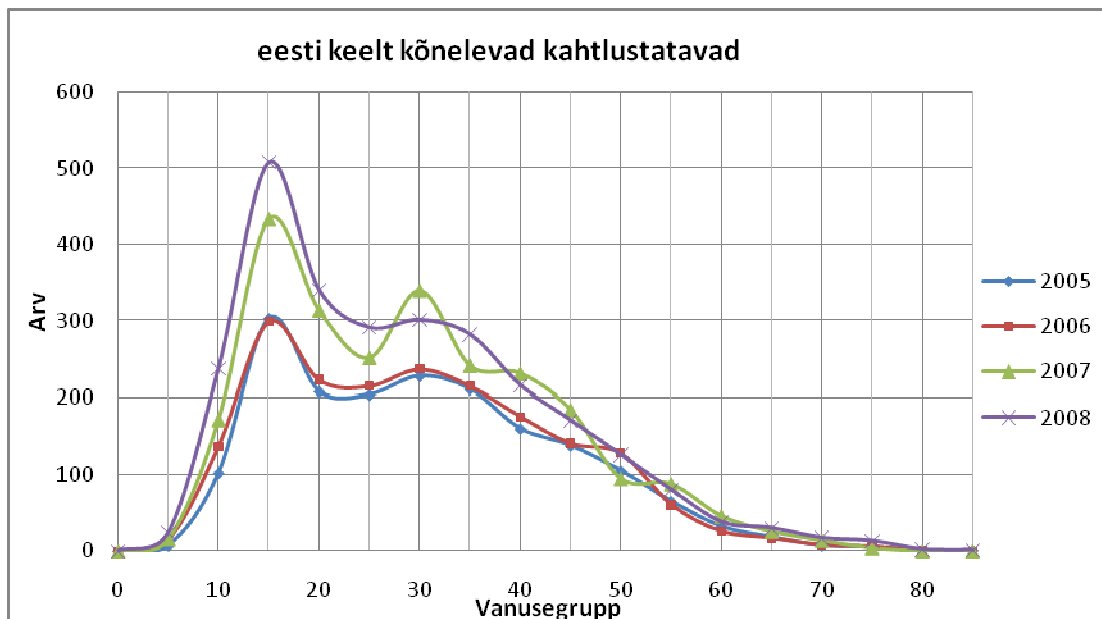
Joonis 15. Kehalise väärkohtlemise toimepanija varasem karistus mõnes kuriteos, vanusegruppide lõikes.

Jooniselt 15 nähtub, et kõige rohkem varem karistatud kehalise väärkohtlemise toimepanijaid on vanusevahemikus 18.-50. eluaastat ja kõige suuremad on näitajad just 25aastaste hulgas. Sellised andmed kujunevad sellest, et politsei käsutuses olevad andmed ei võimalda analüüsida isikute karistatusi 2002. aastale (hinnanguliselt) eelnevale perioodile, seega kajastub varem karistus vaid umbes viimase 6-7 aasta kohta. „Reaalselt“ peaks see graafik aastakümnete jooksul kujunema sirgeks, kuna varemkaristatute foon peaks väiksemate-suuremate kõikumistega jääma samaks.

Toimepanija emakeel

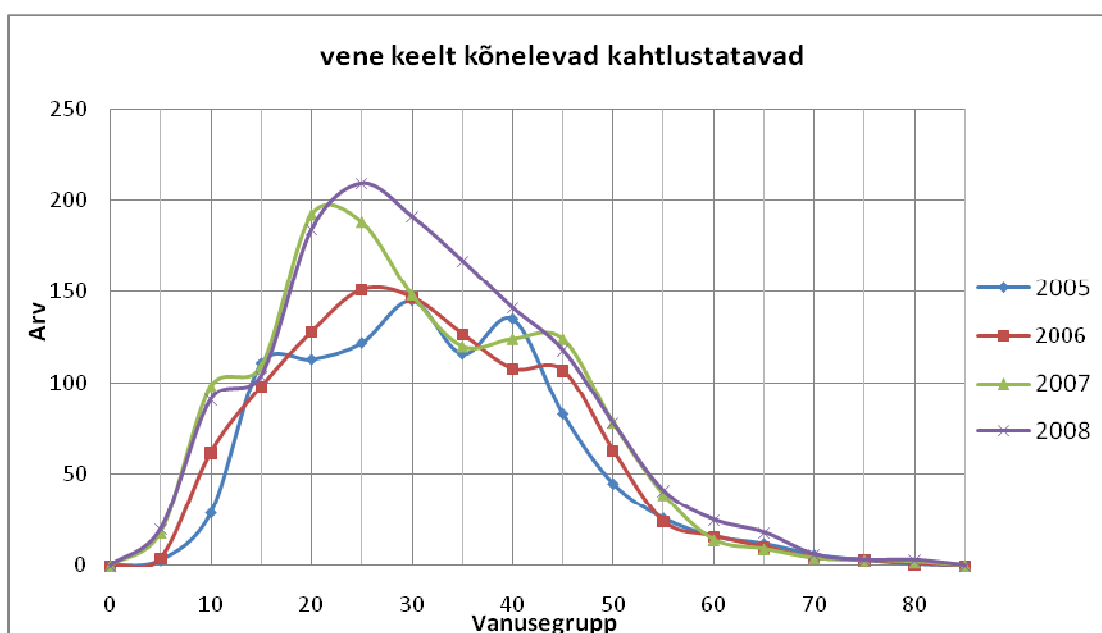
Toimepanijate emakeeleks oli 2008. aastal 64% juhtudel eesti keel ning 33 % juhtudel vene keel. See suhe on olnud muutumatu aastast 2005. Statistikaameti 2000. aasta rahvaloenduse andmetel on ligi 67% Eesti elanikkonnast eesti keelt emakeelena kõnelev elanikkond, TNS Emori väitel elab 2007. aastal Eestis ligikaudu 420 000 vene keelt kõnelevat inimest ehk 32% rahvastikust. Seega peegeldab kehalise väärkohtlemise toimepannute jaotumine suhteliselt täpselt Eesti populatsiooni.

Lisaks moodustavad umbes 1% ukraina, soome, valgevene ning mustlaskeele rääkijad. Ülejäänud marginaalne osa on, kas teadmata või esineb seal üksikute juhtumitena muid keeli. Vaadeldes kahte põhigruppi – eesti ning vene keelt rääkivaid kahtlustatavaid võib välja tuua nende erinevused vanuselises jaotuses. Järgnevatelt joonistelt on näha, et eesti keelt kõnelevate kahtlustatavate arv on kasvanud peamiselt nooremate isikute arvelt (10-15-aastased). Võrreldes 2007. aastaga on aga näha isegi natuke langust 30-35-aastaste vanusegrupis.

Joonis 16. Eesti keelt emakeelena rääkivate toimepanijate vanuseline jaotus aastate lõikes.

Vene keelt kõnelevate kahtlustatavate osakaal on võrreldes 2007. aastaga kasvanud enim 25-35-aastaste grupis.

Joonis 17. Vene keelt emakeelena rääkivate toimepanijate vanuseline jaotus aastate lõikes.

Veel väärrib äramainimist, et eesti keelt rääkivate isikute ohvriks langevad enamjaolt eesti keelt kõnelevad isikud (87%), kuid vene keelt kõnelevate isikute ohvriks langeb vene keelt kõnelevaid isikuid 67%. Siit nähtub, et vene keelt kõnelevad isikud võivad kergemini rünnata ka nendega samakeelsest grupist väljapoole jäävaid isikuid.

4. Korduvused kehalistes väärkohtlemistes ning menetluste lõpetamine

Korduvalt või süstemaatiliselt kuritegusid toime panevad isikud on oma olemuselt oluliselt ohtlikumad ühiskonnale, kui kuriteo ühe korra toime pannud isikud. Tihti on korduvus ühtede ja samade ohvrite suhtes, kelle puhul on toimepanijal kindlus, et ühel korral ohvriks langenut on „ohutum“ rünnata kui tundmatuid. Isikut, kes paneb kuritegusid toime järjepidevalt ning teadlikult ning kelle suhtes rakendatud karistused teda ei motiveeri teistmoodi käituma, polegi tegelikult väga võimalik millegagi mõjutada, jääb vaid võimalus selline isik ühiskonnast isoleerida. Ekstreemsemate juhtumite puhul tõstatubki küsimus, kas võimalike meetmeid toimepanijate edasise kuritegeliku käitumise ärahoidmiseks on piisavalt rakendatud või on need piisavad.

Enim rikkumistega sündmuste illustreerimiseks on näide, kus meessoost isik mitme aasta jooksul peksis oma endist elukaaslast (ka siis, kui kannatanu oli rase). Väärkohtlemisena kvalifitseeritud episoodi isikul registreeritud 15. Lisaks esines isikul veel rida muid rikkumisi, alates varastamistest, narkootikumide tarvitamisest, röövimistest, raske tervisekahjustuse tekitamisest, avaliku korra rikkumistest kuni alkoholijoobes sõidukijuhtimiseni. Paljudel juhtudel kannatanud avaldusi ei esitanud ning episood jäi vaid registreerituks. Enamuse toimepanemiste ajal on isik olnud alkoholijoobes. Isikut on 2002. aastal karistatud kuni 3-aastase vabaduse kaotusega. On olnud 3 osalist lõpetamist sündmuste osas.

Teiseks näide, kus 39-aastane poeg peksis korduvalt oma ema juba alates 2004. aastast, kuni asi päädis 2008. aastal kannatanu surnuks peksmisega (kokku registreeritud sel ajavahemikul 13 episoodi, kuid tõenäoliselt on neid mitteteatamisest tingituna rohkem). Peksmised läksid kord-korralt järjest raskemaks, peksmiseks kasutati kättejuhtuvaid asju, ning tervisekahjustused olid rasked. Enamuse peksmiste ajal oli poeg purjus ning nõudis emalt raha alkoholi ostmiseks. Isikul kriminaalasjade lõpetamisi pole.

Kolmas näide – isiku suhtes on registreeritud 12 juhtumit KarS § 121 alusel, ta on alaealine, vaimselt ebastabiilne lastekodu kasvandik, äärmiselt vägivaldne. Põhiliselt on ta seotud teiste laste peksmistega, kuid tunginud kallale ka täiskasvanutele. Samuti vandaalitseb, märatseb ning lõhub erinevaid esemeid, nii lastekodus kui ka kodus, kus ta elas kasuperes. On olnud seotud ka valerahajuhtumiga. Tihti on lastekodust jooksus. Kokku seotud 50 episoodiga, esimene registreeritud 2004. aastal. Isikul kriminaalasjade lõpetamisi pole.

Neljas näide - 9 registreeritud kehalise väärkohtlemise juhtumit, toimepanija (50-aastane) esmane registreeritud kokkupuude politseiga leidis aset 2001. aastal avaliku korra rikkumistega, lärmates ning sõimates isa ning ema. Alates 2006. aastast on ta hingel juba mitu episoodi oma ema ja isa järjepidevas väärkohtlemises. Alates 2007. aastast on pekstavate nimekirja lisandunud ka ta elukaaslane. Isik toimepanemise ajal enamasti alkoholijoobes. Isikul kriminaalasjade lõpetamisi pole.

2008. aastal kehalise väärkohtlemise toime pannud (st arvestatud toimepanemise mitte registreerimise aegu) isikutest esineb 22%-l korduvus vaadates ajavahemikku 2003-2008. aasta. Nimetatud 22% pani sama ajavahemiku jooksul toime umbes 42% kõikidest kehalistest väärkohtlemistest. Neist omakorda 3 või rohkem väärkohtlemist toimepannud isikuid oli 7%, kes panid toime peaaegu 20% väärkohtlemistest. Kõige rohkem oli ühe isiku poolt väärkohtlemisi toime pandud 15 (10 neist 2007. aastal), järgnesid isikud 13 (2008. aastal 1, 2005. aastal 7), 12 (2008. aastal 9), 9 (2008. aastal 3, 2006. aastal 6) ning 8 (3 kahel viimasel aastal) väärkohtlemisega (esimese nelja isiku tegemised kirjeldatud üleval). 2008. aastal väärkohtlemise toimepanijatest 78%-l varasemad samalaadsed rikkumised alates 2003. aastast puuduvad. Kokkuvõtvalt sooritasid 2008. aastal kehalise väärkohtlemise toimepannud 3711 isikut 2003.-2008. aastal kokku 4959 kehalist väärkohtlemist.

Korduvalt väärkohtlemise toime pannud isikute puhul on 13% kuritegude osas esinenud lõpetamisi. Enamuses korduvate toimepanijatega seotud kuritegude osas on lõpetamise aluseks menetlushuvi puudumine (157 juhul 273-st). Veel lõpetati menetlus 48 kuriteo osas ning saadeti need alaealiste komisjonile. Osaline lõpetamine sündmuse osas tehti 31 juhul, 18 kuriteo osas lõpetati menetlus ebaotstarbekuse tõttu ning 7 juhul oli lõpetamine leppimise tõttu. Ülejäänud lõpetamiste osa on marginaalne. Kuritegude, mille osas on tehtud menetluse lõpetamise otsus, osakaalud lõpetamise aluste järgi on esitatud tabelis 14.

Tabel 14. 2005.-2008. aastal registreeritud kehalised väärkohtlemised, mille osas on menetlus lõpetatud (Politsei andmekogu päring 22.04.2009)

	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%
lõpetamine - menetlushuvi puudumise tõttu	660	25	755	26	781	22	442	11
lõpetamine - tuvastamatuse tõttu	231	9	258	9	301	9	299	7
lõpetamine - alaealiste komisjonile (14.-18. a)	78	3	95	3	106	3	86	2
lõpetamine - ebaotstarbekuse tõttu	26	1	24	1	24	1	31	1
osaline lõpetamine sündmuse osas	12	0	20	1	24	1	29	1
lõpetamine - alus puudub (alla 14. a)	34	1	25	1	27	1	28	1
lõpetamine - leppimise tõttu	0	0	3	0	12	0	22	1
lõpetamine - surnud kahtlustatav/süüdist.	29	1	22	1	19	1	13	0
lõpetamine - muu (sega) põhjus	7	0	3	0	8	0	10	0
lõpetamine - alus puudub (süüdimatu)	12	0	14	0	11	0	7	0
lõpetamine - alus (õigusvastatus) puudub	11	0	5	0	16	0	7	0
lõpetamine - alus (koosseis) puudub	3	0	5	0	3	0	7	0
lõpetamine - kinnipidamise asendamine	1	0	1	0	0	0	4	0
lõpetamine - abi tõendamiseseme osas	2	0	0	0	3	0	1	0
lõpetamine - aegumine	1	0	0	0	0	0	0	0
Kokku	1107	42,1	1230	42,7	1335	38,3	986	24,3
Kokku alustatud + lisatud episoodide	2629		2879		3485		4059	

2008. aasta poole väiksem lõpetamiste osakaal tuleneb sellest, et lõpetamine ei toimu kohe peale kriminaalasja alustamist, vaid toimub viivitusega (seega võib lõpetamiste osakaal 2008. aastal veel kasvada). Aga hinnanguliselt lõpetati aastatel 2005-2007 igast kümnest kehalise väärkohtlemisega seotud kriminaalasjast umbes neli. Suurem osa neist lõpetatakse menetlushuvi puudumise tõttu, millele järgneb asja alaealiste komisjonile saatmine ja viimastel kohtadel on lõpetamine ebaotstarbekuse tõttu ning leppimise tõttu.

Tabel 15. Politseiprefektuuride lõikes 2005.-2008. aastal registreeritud kehalised väärkohtlemised, mille osas on menetlus lõpetatud.

	Ida Politseiprefektuur				Lääne Politseiprefektuur				Lõuna Politseiprefektuur				Põhja Politseiprefektuur			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Mittelõpetatud	199	284	341	665	309	268	415	578	421	508	666	788	621	625	790	1215
lõpetamine - abi tõendamiseseme osas	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	3	0
lõpetamine - aegumine	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
lõpetamine - alaealiste komisjonile (14.-18. a)	17	20	37	22	13	18	15	26	20	29	24	21	16	18	17	6
lõpetamine - alus (koosseis) puudub	0	0	1	2	0	2	0	0	0	0	0	0	3	3	1	4
lõpetamine - alus (õigusvastatus) puudub	0	0	4	1	1	0	3	0	3	4	2	2	7	1	7	4
lõpetamine - alus puudub (alla 14. a)	9	3	5	6	7	6	6	8	2	7	8	6	15	9	8	8
lõpetamine - alus puudub (süüdimatu)	1	0	0	0	0	3	3	0	2	2	1	0	11	9	6	8
lõpetamine - ebaotstarbekuse tõttu	4	1	2	3	3	3	5	5	2	1	8	3	13	15	6	19
lõpetamine - kinnipidamise asendamine	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	4
lõpetamine - leppimise tõttu	0	1	0	0	0	0	0	2	0	2	12	18	0	0	0	2
lõpetamine - menetlushuvi puudumise tõttu	225	222	201	87	61	38	36	27	68	112	109	47	203	297	353	228
lõpetamine - muu (sega) põhjus	0	0	1	7	0	0	0	0	0	0	1	0	7	2	3	3
lõpetamine - surnud kahtlustatav/süüdist.	5	5	4	5	5	0	2	2	2	5	3	3	15	12	9	2
lõpetamine - tuvastamatuse tõttu	26	23	24	22	22	27	32	26	21	20	40	37	159	187	205	216
osaline lõpetamine süüdistuse osas	2	6	6	6	0	0	2	5	7	5	0	7	3	12	16	15
Kokku	488	565	626	826	421	365	519	679	549	695	874	932	1076	1191	1424	1734
Lõpetatute osakaal %	59	50	46	19	27	27	20	15	23	27	24	15	42	48	45	30

On näha, et prefektuuriti on olukord erinev. Näiteks Põhja Politseiprefektuuris on oluliselt suurem osakaal lõpetamistel tuvastamatuse tõttu, kui teistel prefektuuridel. Vaadates läbi aastate, paistavad Ida ja Põhja prefektuur silma suure lõpetamiste osakaaluga, samal ajal kui Lääne ning Lõuna prefektuuris on samad näitajad peaaegu poole väiksemad. Samas viimase 3 aasta võrdluses on need näitajad langenud kõikidel prefektuuridel (2008. aasta näitajad võivad veel kasvada praeguseks menetluses olevate asjade lõpetamiste puhul). Lisaks prefektuuridele on lõpetamisi ka prokuratuurilt, põhiliselt menetlushuvi puudumise tõttu (2005. aastal 86, 2006. aastal 82, 2007. aastal 89 ja 2008. aastal 66) ning edastamine alaealiste komisjonile (2005. aastal 12, 2006. aastal 11, 2007. aastal 16 ja 2008. aastal 15). Muid lõpetamisi kokku oli alla 5% lõpetamistest.

Sündmusteliikide osas on lõpetamiste osakaalud erinevad. Enimregistreeritud sündmusteliikide jaoks on lõpetamiste osakaalud esitatud 2005.-2008. aasta kohta tabelis 16.

Tabel 16. Sündmuse liikide kaupa 2005.-2008. aastal registreeritud kehalised väärkohtlemised, mille osas on menetlus lõpetatud.

	REGISTREERITUD	MITTELÕPETATUID	LÕPETATUID	LÕPETAMISTE OSAKAAL %	menetlushuvi puudumise tõttu %	tuvastamatuse tõttu %	alaealiste komisjonile (14-18. a.) %	alus puudub (alla 14. a.) %	ebaotstarbekuse tõttu %	osaline lõpetamine sündmuse osas %	surnud kahtlustatav/süüdist. %
kehaline väärkohtlemine	5364	3747	1617	30	65	16	5	1	3	2	3
tänavakuritegu	2229	1236	993	45	40	49	5	2	1	1	0
tervisekahjustus	1369	790	579	42	58	27	2	1	2	3	2
peretüli (lapse osaluseta)	1143	776	367	32	86	2	0	0	2	1	4
vägivald lapse suhtes	1112	703	409	37	39	13	31	9	3	3	0
muu sündmus	532	339	193	36	51	28	4	3	4	3	3
peretüli (lapsega)	438	326	112	26	82	2	3	0	3	2	2
probleemne pere	410	253	157	38	90	1	1	0	1	1	3
koolivägivald	304	171	133	44	11	4	62	20	1	0	0
avaliku korra raske rikkumine	142	86	56	39	68	7	14	0	0	2	2
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
KOKKU	13437	8695	4742		2693	1092	374	114	106	91	85

Tabelist 16 on näha, et erinevate sündmusteliikide lõikes võivad lõpetamiste aluste osakaalud erineda. Väga suur osa (üle 80%) peretülide ning probleemse perega seotud väärkohtlemiste lõpetamiste aluseks on menetlushuvi puudumine. Samas tänavakuritegudega seotud kehaliste väärkohtlemiste lõpetamised on pooltel juhtudel seotud tuvastamatusega. Koolivägivalla puhul on enamasti (60% juhtudel) lõpetamise aluseks alaealiste komisjonile saatmine.

4.1 Kehalise väärkohtlemise kriminaalmenetluste lõpetamised 2008. aastal

Suurem osa kehalise väärkohtlemise kriminaalasju 2008. aastal lõpetati menetlushuvi puudumise tõttu. Teine levinum lõpetamise alus oli alaealiste komisjonile saatmine, kolmandaks lõpetamine ebaotstarbekuse tõttu ja edasi osaline lõpetamine sündmuse osas ning lõpetamine kahtlustatava surma tõttu.

Analüüsi läbiviimiseks koostati 475-st 2008. aastal lõpetatud kehalise väärkohtlemise kriminaalasjadest juhuvalim ja analüüsimisele võeti 72 lõpetatud kriminaalasja lõpetamise määrust (andmed Kriminaalmenetlusregistrist).

Analüüsis ei käsitleta eraldi kahtlustatava surma või kahtlustatava süü- või teovõime puudumise tõttu lõpetatud kriminaalasju, kuna nende juhtumite puhul pole vaja lõpetamise asjaolusid nii põhjalikult analüüsida. Muu, segapõhjused olid reeglina leppimised või kui puudus kriminaalmenetluse alus. Tuvastamatuse tõttu lõpetatud kriminaalasjade kohta ei olnud ka mõistlik käesoleva uuringu raames eraldi analüüsi teha, kuna reeglina olid need

asjad, kus tänaval võõrad isikud omavahel kaklesid ja pärast polnud võimalik isikut tuvastada. Perevägivalla ja koolivägivalla puhul olid isikud alati teada, suurem osa kehalise väärkohtlemise juhtumitest leidsidki aset (pool)tuttavate vahel.

Analüüsi käigus grupeeriti lõpetamise alused järgmiselt:

- 1) menetlushuvi puudumine (KrMS § 202)
- 2) kriminaalasi saadetakse alaealiste komisjonile (KrMS § 201; § 213)
- 3) ebaotstarbekus (KrMS § 203)
- 4) leppimine (KrMS § 203¹) ja
- 5) puudub kriminaalmenetluse alus (KrMS § 199 lg 1 p 1, § 200).

4.1.1 Lõpetamine – menetlushuvi puudumine (alus KrMS § 202)

Kriminaalmenetluse seadustik ütleb, et kui kriminaalmenetluse ese on teise astme kuritegu ja selles **kahtlustatava või süüdistatava isiku süü ei ole suur** ning ta on heastanud või asunud heastama kuriteoga tekitatud kahju ja tasunud kriminaalmenetluse kulud või võtnud endale kohustuse tasuda kulud ning kui kriminaalmenetluse jätkamiseks **puudub avalik menetlushuvi**, võib prokuratuur kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul taotleda, et kohus kriminaalmenetluse lõpetaks.

Iseloomulik oli antud grupis, et abikaasade/elukaaslaste vahel oli tekkinud emotsionaalne tüli ja reeglina meespool oli oma naise suhtes vägivalda kasutanud. Näiteks viskas mees tüli käigus naisele metallist pudeliga vastu pead, nii et löök tabas kannatanut põsesarna pihta ning tekitas kannatanule verevalumi. Osapooled olid menetluse käigus maha rahunenud ja ära leppinud. Tihtipeale ei soovinudki kannatanu kriminaalmenetluse jätkamist ega süüdlase karistamist.

Lõpetamise põhjendus prokuratuuri poolt oli tavaliselt järgmine: arvestades asjaolu, et isikut kahtlustatakse **teise astme kuriteo toimepanemises**, mille eest on seadusandja näinud karistusena ette ka rahalise karistuse, on seadusandja arvates tegu kuriteoga, mille toimepannuna võib **isiku süüd pidada väikseks**, kuna seadusandja poolt ettenähtud karistuse väiksemad sanktsioonimäärad viitavad väiksemale süüle. Lisaks on kahtlustatava süü suuruse hindamisel võimalik võtta arvesse asjaolu, et temapoolne kehaline väärkohtlemine kannatanu suhtes ei toonud endaga kaasa tõsisemat tagajärge kui hematoom/paistetus/verevalum jne.

Hinnang: erinevalt lepitamismenetlusest, võib taoline salliv otsus soodustada ka edaspidi kahtlustatava vägivaldset käitumist, kuna prokuratuur hindab, et kuritegu on väike ja löömine ei toonud kaasa suuremat tagajärge, kui hematoom või paistetus. Kahtlustatava jaoks saadab see signaali, et temapoolne löömine on küllaltki sallitav, kui emotsioonid on tulised. Kannatanu jaoks tähendab see aga, et tema valu ja kannatusi hinnati üsnagi väikseks ja kahtlustatava käitumist suhteliselt ohutuks. Isegi kui kannatanu ise on nõus taolise otsusega, peaks seaduseandja saatma signaali, et vägivaldne käitumine ei ole ühiskonnas aktsepteeritav.

Kriminaalmenetluse lõpetamisel võeti arvesse lisaks kahtlustatava kahetsusele ja kannatanu seisukohale ka varasemat karistust. Näiteks võttes arvesse asjaolu, et kahtlustatava süü ei ole suur ning ta on **varem väärteo-kriminaalkorras karistamata isik**, siis on alust arvata, et kahtlustatav on saanud aru oma käitumise lubamatusest, teinud sellest vajalikud järeldused ning tulevikus ei jätku uute kuritegude toimepanemist, mistõttu on alust arvata et kriminaalasjas puudub avalik menetlushuvi kahtlustatava karistamiseks kriminaalkorras ning sellest tulenevalt on otstarbekas kriminaalmenetlus lõpetada ja määrata kahtlustatavale kohustused. Kahtlustatavate kohustused olid reeglina tasuda riigituludesse 1000-3000 krooni.

Avaliku menetlushuvi puudumise tõttu lõpetati ka kriminaalasju, kus kannatanuks oli alaealine ja kahtlustatav oli vanem.

Näiteks 15.10.2008 linnas asuvas eramus lõi kahtlustatav N (naisterahvas) vasaku labakäega ühel korral vastu kasutütre D paremat põske ning parema labakäega ühel korral vastu kasutütre vasakut põske, põhjustades viimasele füüsilist valu.

Antud juhul prokuratuur leidis, et kahtlustatav N on kriminaalkorras karistamata. Väärteokorras on karistatud ühel korral. Talle mõistetud rahatrahv on tasutud. Varem ei ole kahtlustatava suhtes kriminaalmenetlust KrMS § 202 alusel lõpetatud.

Kahtlustatava N poolt on toime pandud teise astme kuritegu ja tema süü ei ole suur, kuna ei esine koosseisuväliseid raskendavaid asjaolusid KarS § 58 mõttes. KarS § 121 eest ei näe karistusseadustik ette vangistuse alammäära ja näeb karistusena ette esmaselt rahalise karistuse. Sanktsiooni maksimummääraks on kuni kolm aastat vangistust.

Kahtlustatav N tunnistab tegu, milles teda kahtlustatakse ning kahetseb tehtut. Ka on kahtlustatav N oma kasutütre D käest vabandust palunud. Eeluurimisega on tuvastatud, et kahtlustatava N poolse käitumise kutsus esile D, kui ta oli kaks ööpäeva kodust jooksnud ning valetas oma kasuemale kodust eemalviibimise põhjuse kohta. Kahtlustatav N on andnud ütlusi, et lõi hüppenööri vastu D sõrmi seetõttu, et viimast varguse toimepanemise eest karistada.

Kuivõrd kahtlustatav N on pensionär ning ta põeb rasket haigust, mistõttu on ta allutatud pikaajalisele haiglaravile, on välistatud kohustusena ühiskondlikult kasuliku töö määramine. Samuti on oluliselt raskendatud kõikvõimalike rahaliste kohustuste täitmine.

Kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi, kuna kahtlustatava N-le etteheidetava süüteo kriminaalõiguse normidega kaitstava õiguskorra kui üldise väärtusmastaabi riive heastamine ning tema õiguskuulekale käitumisele suunamine on võimalik saavutada ka muude vahenditega kui avaliku karistamisega.

Hinnang: kriminaalasja lõpetamine antud juhul tundub igati mõistlik, kuid kuna kannatanuks oli alaealine ja on üsna vähe tõenäoline, et sellises eas vägivalda kui karistusmeetodit kasutanud kasuema oma käitumist muudab, siis oleks hea, kui kahtlustatava suhtes oleks lastekaitse või kriminaalhooldus järelkontrolli teinud. Kui isik ei pea maksma trahvi, ei tee ühiskondlikult kasulikku tööd ning on pannud kuriteo toime endast nõrgema ja endast sõltuva (alaealise lapse) suhtes, peaks viimane argument olema iseenesest raskendav asjaolu. Antud lõpetamise puhul lootis prokuratuur, et menetlus ise oli kahtlustatava jaoks piisavaks mõjuriks enam tulevikus mitte vägivaldselt käituda.

16.01.2008 linnas, maja ees lõi X (meesterahvas) neli korda näo piirkonda Y-le, põhjustades sellega viimasele füüsilist valu.

Prokuratuur leidis, et kuna käesoleva kriminaalasja esemeks on teise astme kuritegu, kahtlustatav X on varem küll ühel korral kriminaalkorras karistatud, kuid 2003. aastal, et ta tunnistab oma süüd, on nõus hüvitama kannatanule tekitatud kahju, lisaks on kriminaalasja materjalide põhjal tuvastatud, et kahtlustatav X süü antud kuriteos ei ole suur, et kriminaalasjas puudub ka kriminaalmenetluse jätkamiseks avalik menetlushuvi, võib kriminaalmenetluse lõpetada ja vastavalt KrMS § 202 lg 7 kohustused kahtlustatav X-le määrata prokuratuur. X on võtnud endale kohustuse tasuda 3000 krooni riigituludesse.

Lõpetamise määrusest ilmnes veel põhjuseid, näiteks kui tegemist oli alaealisega. Isiku karistamisel tuleb lähtuda tema süüst, aga ka õiguskorra kaitsmise huvidest. Prokurör on seisukohal, et hoolimata asjaolust, et kannatanuks oli alaealine, noor inimene, pole kahtlustatava süü nii suur, et teda peaks kohtus karistama. **Kahtlustatav ei ole kriminaalse käitumismustriga ning eripreventiivselt ei ole hädavajalik tema karistamine, et tagada tema edasine seaduskuulekas käitumine, ta ei ohusta ühiskonda.** Samuti on prokurör seisukohal, et avalikkusel puudub huvi sellistel asjaoludel toimepandud kuriteo lahendamise vastu kohtus. Hinnatakse, et kriminaalmenetlus iseenesest on pannud noort mõtlema ja mõistma kuriteo toimepanemise tagajärgi ning selline kogemus on talle määrav oma elu seaduskuulekalt edasielamiseks.

17.01.2008 lõi T (meesterahvas) linnas asuvas korteris oma abikaasa N-le käega kaela ja näo piirkonda, millega tekitas N-le füüsilist valu.

Isiku süü nimetatud kuriteo puhul ei ole suur, kuna T kahetseb oma tegu, mis on KarS § 57 lg 1 p 3 järgi karistust kergendavaks asjaoluks, karistust raskendavad asjaolud tema süüs puuduvad. Samuti puudub antud sündmuse puhul avalik menetlushuvi, kuna tüli tekkis isiklikul pinnal kahe abikaasa vahel, kes ei suutnud täielikult kontrollida oma emotsioone. T on oma teo hüvitamiseks nõus tasuma kindla summa riigitulusesse, mis on tasuda riigitulusesse raha summas 1000 krooni.

Hinnang: kõige tüüpilisem lõpetamise põhjus oligi eelkirjeldatud, kus tegemist on temperamentse perekonnaga, kus mees mõnikord või tihti alkoholi tarbib, naisele see ei meeli ja ta võib ka oma käitumisega olla küllalt provokatiivne, mispeale mees reageerib vägivallaga. Kuna tüli iseenesest ei vaibu, kutsutakse politsei.

Kui tegemist on olnud abikaasade/elukaaslaste omavahelise tüliga, ongi lõpetamised sagedased olnud. Eriti kui abikaasad on koos alkoholi tarbinud, seejärel isiklike vaenulike suhete pinnalt tülli läinud, mispeale üks osapooltest on enesekontrolli kaotanud ja teist poolt rünnanud. Ning kuna kahtlustatav tunnistab ja kahetseb oma tegu ja on varem kriminaalkorras karistamata, siis kriminaalasi lõpetatakse ja isik maksab riigitulusesse paartuhat krooni trahvi.

Esines ka juhtumeid, kus kriminaalasja lõpetamisel määrati üldkasulik töö.

12.01.2008 linnas, korteris lõi kahtlustatav K lahtise käega vastu nägu ning tiris juustest oma elukaaslast L-i, kellele tekitas füüsilist valu. Seega K pani toime teise inimese kehalise väärkohtlemise, mis on teise inimese tervise kahjustamine, sealhulgas löömine, peksmine või valu tekitanud muu kehaline väärkohtlemine, so pani toime KarS § 121 järgi kvalifitseeritava kuriteo.

Prokuratuuri leidis: kahtlustatav K poolt on toime pandud teise astme kuritegu, mille eest Karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära. Kahtlustatav K süü ei ole suur, kuna ta avaldas prokuratuuris, et kahetseb juhtunut ning tema suhtes puuduvad karistust raskendavad asjaolud. Kannatanu L ülekuulamisel 12.01.2008 andis ütlusi, et K ei ole kunagi varem agressiivselt käitunud. K on varem kriminaalkorras karistamata.

K on väärteokorras määratud trahvid (5 rahatrahvi) tasunud. K suhtes ei ole varem menetlust ka otstarbekuse kaalutlusel lõpetatud. Materiaalset kahju ei tekitatud, tsiviilhagi puudub. Samuti puudub kriminaalmenetluse jätkamiseks avalik menetlushuvi, sest kahtlustatava süü ei ole suur ja eripreventiivsed vajadused ei nõua menetluse jätkamist ning ka üldpreventiivsetest

vajadustest lähtuvalt ei ole vajalik menetluse jätkamine, sest kohustuse panemisega kahtlustatavale on riik antud juhul piisavalt täitnud temale antud karistuslikke volitusi, mistõttu menetlusökonoomiast lähtudes ei ole otstarbekas edasine menetluse jätkamine juhul kui kahtlustatava poolt kohustus täidetakse. Kriminaalmenetluse kulud puuduvad. Otsuses märgiti, et **kahtlustatav K on kohustatud tegema 60 tundi üldkasulikke tööd** tähtajaga ja arvestusega, et K on viibinud eelvangistuses ühe päeva ja seega teha jääb tal veel 58 tundi üldkasulikke tööd.

Lõpetamist esines ka siis, kui tegemist oli **mõlemapoolse kaklusega**. Näiteks majanaabrid, kes tülitsevad auto parkimise pärast maja juures ja sõnalisest tülist arenes edasi füüsiline konflikt, mis päädis ühele osapoolale lõualuuumurruga. Kriminaalasi lõpetati tingimusel, et kahtlustatav kannab riigituludesse 1000 krooni.

Kriminaalasi lõpetati ka siis, kui puudus otsene tahtlus, kuid kannatanule olid vigastused tekitatud. Näiteks mees ja naine läksid korteris tülli. Mees oli endast väljas, haaras püssi ja hakkas muusikakeskust tulistama. Naine soovis purunenud muusikakeskust prügikasti viima hakata ja sai pihta kuuliga, kui mees uuesti muusikakeskust tulistas. Kahtlustatav tunnistas, et kasutas kodus õhupüssi, kuid väidab, et ei tulistanud naist tahtlikult ja ta kahetseb juhtunut.

Prokuratuur leidis, et kuna kahtlustatav on küll korduvalt kohtu poolt karistatud, mille osas karistus on kustunud ja ei oma ka kehtivaid väärteokaristusi, ei ole tema süü nimetatud kuriteo toimepanemisel suur kuivõrd tegemist on teise astme kuriteoga, millega raskeid tervisekahjustusi ei põhjustatud, teo ühiskonnaohtlikkus on väike ning kannatanu on taotlenud kriminaalmenetluse lõpetamist tema suhtes. Seetõttu puudub kriminaalmenetluse jätkamiseks avalik menetlushuvi. Kriminaalmenetluse kulud summas 743.60 krooni tasub kahtlustatav.

4.1.2 Lõpetamine – saadetakse alaealiste komisjonile (KrMS § 201; § 213)

Kriminaalmenetlusseadustik ütleb, et kui kriminaalmenetlust ei alustata või see lõpetatakse põhjusel, et õigusvastase teo on toime pannud oma ea tõttu süüvõimetu alaealine, saadab uurimisasutus või prokuratuur kriminaalasja materjalid alaealise elukoha järgsele alaealiste komisjonile.

Kui prokuratuur leiab, et alaealist, kes pani kuriteo toime neljateist- kuni kaheksateistaastaselt, saab mõjutada karistust või karistusseadustiku § 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata, lõpetab ta kriminaalmenetluse määрусega ning saadab kriminaaltoimiku alaealise elukoha järgsele alaealiste komisjonile.

Siin grupis on reeglina tegemist koolivägivallaga, mis leiab aset kooliterritooriumil või ka avalikus kohas, kus alaealised kohtuvad. Tegemist on löömistega või tõukamistega, juustest kinni haaramisega, millega põhjustatakse kannatanule füüsilist valu. Osad tülid on tekkinud isiklike vaenulike suhete pinnalt, kuid on ka lihtsalt kiusamist ja nõrgemate suhtes üleoleku näitamist.

Lõpetamise põhjused on tavaliselt: „kuna alaealine ei ole varem kriminaal- ega väärteomenetluse korras karistatud ja iseloomustus koolist on positiivne“.

Õigusrikkumise toimepanijad tundusid kuriteofaabulate, politsei andmete ja kooli iseloomustuse põhjal küllaltki konfliktised ja kergesti ärrituvad. Oli ka juhuseid, kus rünnati teisi alaealisi tänaval täiesti suvaliselt, ilma igasuguse näilise põhjuseta.

Kui osadel juhtudel on kriminaalasja lõpetamine ja alaealiste komisjonile saatmine põhjendatud, siis kõigi juhtumite puhul see nii ei tundunud olevat.

Näiteks 4.04.2008 läks 11-aastane X koos oma sõbra Y-ga läbi kooli hoovi, suundudes tänava poole. Koolimaja hoovis korvpalli mänginud poisid hakkasid neid lumepallidega loopima ning X koos sõbraga hakkas tulnud teed tagasi jooksmas. Kui X seisma jäi, tuli tema juurde 14-aastane K, kes püüdis X-i jalaga lüüa, kuid löök läks mööda. X jooksis kaugemale, K järgnes talle, küsis: „kas sa kätt näed?“ ning lõi X-i ühe korra lahtise käega vastu paremat põske. Kui X küsis: „kas sa oled hulluks läinud?“, siis K vihastas, lõi talle kolm korda põlvega kõhtu ja pani talle jala taha, nii et kannatanu kukkus selili vastu kõnnitee äärekivi. Kannatanul diagnoositi selja põrutus.

Kahtlustatav K-d iseloomustatakse koolist elavaloomulise ning mitmekülgsete kalduvustega spordipoisina, kes klassikaaslastega saab hästi läbi. Kuuludes klassi liidrite hulka, on tema poolt algatatud aga klassis toimunud löhkumisi ja muid pahandusi, millest tulenevalt on ta käitumist hinnatud mitterahuldavaks. Õppetöös on K-l raskusi ja tihti on tal tegemata kodutööd ning puuduvad tunniks vajalikud õppevahendid. Samas segab ta aga tundi ning keeldub kaasa töötamast, enda parandamiseks antud lubadusi kipub kiiresti unustama.

Kriminaalkorras ning väärtegade eest on K varem karistamata. 4.02.2008 toimepandu eest saab prokuröri sõnul K-d mõjutada kriminaalkaristust või Karistusseadustiku § 87-s ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata. **Seetõttu kuulub kriminaalmenetlus lõpetamisele ning materjalid K kohta tuleb saata tema elukohajärgsele alaealiste komisjonile mõjutusvahendite kohaldamiseks.**

Politsei andmete põhjal on K-d varem tabatud seinade sodimise ja aia lõhkumise eest ja seda enne käesolevat kohtuotsust. K on lõhkunud koolimööblit ja sodinud värvidega seina ja põrandat.

Peale kohtuotsust käitus K alljärgnevalt: 17.11.2008 visati alaealiste poiste K ja A poolt tooreste munadega katki esimese korruse aken. Sellele järgnes: „raamatukogu garderoobis loobiti tooreste munadega garderoobi töötajat, millega häiriti tema tööd“.

23.12.2008 T ja K ühes korteris helistasid alaealisele E-le kuuluvalt mobiiltelefonilt, ilma viimase teadmata, tasulisele www.rate.ee internetiportaali telefonile 12 korda, saades sealt www.rate.ee koodid ning saatis 28 korda sõnumeid numbrile x. Eelnevalt E mobiiltelefonilt saadud koodid laadis K 23.12.2008 oma elukohas interneti kaudu oma www.rate.ee kontole, tekitades kannatanule E-le varalist kahju kokku 1900 krooni.

19.03.2009 teatri pargis kolm poissi huligaanitsevad, lükkavad pinke ümber. Üks neist K.

Näide: 22.04.2008 kella 09.25 paiku linnas, koolis, neljandal korrusel asuvas muusikaklassis lõi J ühel korral L-i jalaga vastu vasakut labakätt. Oma tegevusega põhjustas J L-ile füüsilist valu ja vasaku põidla põhilüli kildmurru.

Prokuratuur leidis, et kuna prokurör selgitas kahtlustatavale, et igasugune kehaline väärkohtlemine, sh koolivägivald on kuritegu, millele järgneb kriminaalkaristus ning vägivallategude jätkamine võib tulevikus lõppeda vangistusega ja kahtlustatav J kahetseb juhtunut ja lubas edaspidi õiguserikkumisi toime mitte panna, siis kriminaalasi lõpetati ning kriminaaltoimik saadeti alaealise elukohajärgsele alaealiste komisjonile.

Hinnang: alaealiste komisjoni mõjutusvahendite efektiivsust on raske hinnata, see teema vajaks veel eraldi uurimist. Kahtlustatav J näol on tegemist noorega, kellel on käitumisega pidevalt probleeme olnud ja kes õpib erikoolis lihtsustatud õppekava alusel. Kahtlustatav J on ka varem koolikiusamisega tegelenud ja koolis halvasti käitunud. Vajaks uurimist, mis signaali noorele kahtlustatavale saadab kriminaalasja lõpetamine ja materjali alaealiste komisjonile saatmine ning tuvastada, kas kasutatud meetmed on olnud mõjusad.

Näide 3: 19.09.2008 jalgteel läheduses kahtlustatav S lükkas pikali O, seejärel tiris ta maast püsti ja lõi talle ühe korra rusikaga näkku, põhjustades kannatanule füüsilist valu ning vasaku sarnaluu piirkonna turse ja 4x5 cm suuruse hematoomi.

Kahtlustatava S kriminaalhooldaja leiab, et arvestades toimepandud kuritegu ja kahtlustatava S alaealisust (14-aastane), võiks tema suhtes kohaldada KarS § 201 lg 2 sätteid, **kuiigi oht uute kuritegude toimepanemiseks on olemas ja seda soodustavad koolikohustuse halb täitmine ja oskamatus konflikte rahumeelselt lahendada**. Prokurör vestles 23.10.2008 kahtlustatava S-ga ja tema emaga, et leida asjale lahendus. Kokkuvõttes prokurör, tutvudes kriminaalasja materjalidega, kohtueelse menetluse ettekande materjalidega ning vesteldes kahtlustatava S ja tema emaga, jõudis järeldusele, et käesoleva kriminaalasja materjalid tuleb suunata alaealiste komisjoni. Komisjonil tehtud ettepanek kaaluda S-le ÜKT tundide määramist.

Kriminaalasjad lõpetati ja saadeti alaealiste komisjonile kui näiteks kuriteo toimepanemise ajendiks oli konflikt kannatanuga ning mõningane kannatanupoolne provokatiivne käitumine. Prokurörid on otsuste tegemisel lähtunud, et isiku karistamisel tuleb lähtuda tema süüst, aga ka õiguskorra kaitsmise huvidest. Paljuski on otsused olnud subjektiivsed, seetõttu pole võimalik ainult kriminaalmenetluse lõpetamise määru ja politsei andmebaasis oleva info põhjal lõplikku hinnangut anda.

4.1.3 Lõpetamine – ebaotstarbekus (KrMS § 203)

Kriminaalmenetluse seadustik ütleb, et kui kriminaalmenetluse ese on teise astme kuritegu, võib prokuratuur kahtlustatava või süüdistatava ja kannatanu nõusolekul taotleda, et kohus kriminaalmenetluse lõpetaks, kui:

- 1) **selle kuriteo eest mõistetav karistus oleks tühine** võrreldes kahtlustatavale või süüdistatavale mõne teise kuriteo toimepanemise eest mõistetud või eeldatavalt mõistetava karistusega;
- 2) selle kuriteo eest karistuse mõistmist ei ole oodata mõistliku aja jooksul ning kui kahtlustatavale või süüdistatavale muu kuriteo toimepanemise eest mõistetud või eeldatavalt mõistetav karistus on piisav karistuse eesmärkide saavutamiseks ja avaliku menetlushuvi rahuldamiseks.

Siia gruppi kuuluvad kriminaalasjad, kui kahtlustatavale on hiljaaegu kohtu poolt määratud mõni teine karistus, mis on suurem, kui oleks kehalise väärkohtlemise eest.

Näiteks 09.08.2008 linnas asuva maja juures peksis E R-i. Sellise tegevusega pani E toime kehalise väärkohtlemise, s.o. KarS § 121 järgi kvalifitseeritava kuriteo.

Kuriteoga varalist kahju ei tekitatud. Kriminaalasjas tsiviilhagi esitatud ei ole. Kannatanu R andis 25.08.2008 nõusoleku käesoleva kriminaalasja lõpetamiseks KrMS § 203 lg 1 alusel. Prokurör võttis vastu sellise otsuse, kuna antud kriminaalmenetluse ese on teise astme kuritegu, E menetletava kuriteo eest mõistetav karistus oleks tühine võrreldes talle 14.08.2008 Harju Maakohtu otsusega mõistetud reaalse karistusega – 1 aasta 30 päeva vangistust.

Samas ei ole taolised otsused olnud efektiivsed kõikide lõpetamise puhul.

Näiteks 20.01.2008 turul U hakkas kõigi eest oma endist naist I-d peksma. Kannatanu V läks seda tüli lahutama, hiljem tuli U kannatanule kallale, peksis teda kätega vastu nägu.

Tsiviilhagi esitamisest kannatanu loobub. Tutvunud kriminaalmenetluse materjalidega leidis prokurör, et antud menetluse saab lõpetad KrMS § 203 sätetest lähtuvalt, kuna tegemist on teise astme kuriteoga ja selle kuriteo eest mõistetav karistus oleks tühine võrreldes U-le määratud karistusega 16.06.2008 Harju Maakohtu otsuse järgi, s.o. 3 aastat 6 kuud vangistust kohaldades KarS § 74 sätteid katseajaga 3 aastat ning seda karistust võib lugeda piisavaks eesmärkide saavutamisel ja avaliku menetlushuvi rahuldamiseks, siis on ebaotstarbekas kriminaalmenetlust jätkata. Kannatanud I ja V on andnud oma nõusoleku kriminaalasja lõpetamiseks ebaotstarbekusega, varalist kahju ei ole tekkinud. U ei ole antud kriminaalasja raames vahi all viibinud, tema suhtes kohaldati tõkendit elukohast lahkumise keeld.

Peale otsust on U sooritanud mitu sarnase sisuga õigusrikkumist ja on olemas üsnagi suur oht, et üks neist õigusrikkumistest lõpeb kannatanu surnuks peksmisega:

02.10.2008 peksis U oma abikaasat I-d korduvalt rusikaga näkku, põhjustades tervisekahjustuse.

16.10.2008 peksis U oma abikaasat I-d ning lõi teda oma peaga vastu avaldaja otsaesist, millega tekitas avaldajale füüsilist valu.

23.01.2009 tuli U kallale oma abikaasa I-le ning lõi avaldajat rusikaga näkku, tekitades talle tervisekahjustusi.

26.02.2009 teatas naaber, et trepikojas korteri ukse taga on kaklus: agressiivne naaber U tuli helistaja abikaasale kallale.

U on 90-ndatel olnud mitu aastat vanglas ja korduvalt erinevaid õigusrikkumisi toime pannud. Harju Maakohtu otsuse alusel määrati Harju Maakohtu Käitumiskontrolli II talituse poolt arvele, kuid U käitumist analüüsides, ilmneb, et karistused ja käitumise mõjutamine tema puhul ei toimi.

4.1.4 Lõpetamine – leppimine (KrMS § 203¹)

Alates 18.02.2007 näeb seaduseandja ette võimaluse kohaldada KrMS § 203¹ lg 1 p 1 alusel KarS § 121 järgi kvalifitseeritud kuritegude toimepanijate suhtes lepitusmenetlust, mistõttu on prokurörid seda võimalust ka kasutanud.

Näiteks: ööl vastu 13.07.2008 tungis J linnas asuvas baaris kallale K-le, kellele tõukas kätega vastu selga, mille tagajärjel K paiskus vastu tema kõrval istunud

M-i, kes omakorda kukkus pingilt maha kivi põrandale, mistõttu põhjustati K-le ja M-le füüsilist valu.

12.11.2008 saabus prokuratuuri kannatanute K ja M ning kahtlustatava J poolt allkirjastatud lepituskokkulepe, millest nähtub, et menetlusosalised on nõus kriminaalmenetluse lõpetamisega. **Kahtlustatav J ning kannatanud K ja M leppinud KrMS § 203² sätestatud korras.**

Prokuratuur leidis, et üldtoodust nähtub, et J poolt on toime pandud teise astme kuritegu, mille eest Karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära ning milles kuriteo asjaolud on selged. Samuti puudub kriminaalmenetluse jätkamiseks avalik menetlushuvi, sest kahtlustatava süü ei ole suur ja eripreventiivsed vajadused ei nõua menetluse jätkamist ning ka üldpreventiivsetest vajadustest lähtuvalt ei ole vajalik menetluse jätkamine, kuna kuritegu ei **ole toime pandud elusfääris, mille vastu peab avalikkusel olema eriline usaldus ning isiku karistamine ei ole vajalik ka õiguskorra kaitsmise huvides**, sest kohustuste panemisega kahtlustatavale on riik antud juhul piisavalt täitnud temale antud karistuslikke volitusi, mistõttu menetlusökonoomiast lähtudes ei ole otstarbekas edasine menetluse jätkamine juhul, kui kahtlustatava poolt täidetakse temale kriminaalmenetluse lõpetamisega seoses pandud kohustused.

Ka on lõpetatud kriminaalasju, kus kehaline väärkohtlemine toimus tuttavate vahel.

Näiteks 67-aastane mees, kes olles alkoholijoobes nõudis sisselaskmist tuttava naise elamusse. Kui naine käskis tal lahkuda, tungis mees omavoliliselt välisukse lõhkumise ja kõõgiukse lahtisurumisega naise tahte vastaselt tema elumajja. Välisuksel purunes seejuures siseküljel voodrilaud, millega ta tekitas varalise kahju 500 krooni. Elamu kõõgis lükkas ta naise kätega rinnust haarates pikali maha ning lõi teda seal ühe korra jalaga selja piirkonda, millega tekitas naisele füüsilist valu.

Prokuratuur leidis, et kuna kahtlustatav on pensionär, oma vanuse järgi on ta süüvõimeline isik, keda kriminaalkorras karistatud ei ole. Ta on 67-aastane ja eeluurimise ajal on tema tervislik seisund halvenenud, mistõttu ta on viibinud ravil haiglas. Kannatanu teatas prokurörile, et ta on **kahtlustatavaga ära leppinud ja soovib kriminaalasja lõpetamist** ning kahtlustatav on talle ära maksnud kuriteoga tekitatud varalise kahju hüvituseks 500 krooni.

Kuna lepitusmenetluse rakendamiseks oli olemas kannatanu nõusolek, koostati Ringkonnaprokuratuuris lepitusmenetluse rakendamise määrus, mis saadeti lepitajale lepitamise korraldamiseks. Sotsiaalkindlustusameti ohvriabiosakonna juhtivspetsialisti poolt on 24.03.2008 sõlmitud kannatanu T ja kahtlustatava P vahel lepituskokkulepe, millega asjaosalised on kokku leppinud kriminaalmenetluse lõpetamises ja kahjude heastamises. Lepituskokkuleppele vastavalt P tasus 24.03.2008 T-le tema poolt nõutud 500 krooni ja parandas lõhutud ukse.

Hinnang: paljudel juhtudel on leppimisega kriminaalasja lõpetamise otsused end õigustanud, eriti kui on tegemist emotsionaalsete tülidega, mille käigus mõlemad osapooled on ärritunud ja üksteist lükanud või tõuganud. Samas võib see õpetada kahtlustataid ja kannatanuid teinekordki üksteise suhtes lugupidavalt käituma ja oma tülisid ise lahendama.

Näiteks 27.06.2008 viskas kahtlustatav K (naisterahvas) kannatanule veini veiniklaasist näkku ja lükkas avaldajat jõuga laua suunas, tekitades avaldajale füüsilist valu, pannes seega kannatanud A (naisterahvas) suhtes toime valu tekitanud kehalise väärkohtlemise.

Kahtlustatav on varem kriminaalkorras karistamata. Nii kahtlustatav kui kannatanu on andnud nõusoleku lepitusmenetluse läbiviimiseks. Tegemist on olmetüli pinnalt tekkinud konfliktiga, mille käigus kahtlustatav tekitas ülalmainitud tervisekahjustused. Kuivõrd nii kannatanu kui kahtlustatav on avaldanud soovi leida kohtuvälist lahendit, siis suunati 22.07.2008 materjalid lepitusmenetlusse ja leiti mõlemale osapoolale sobiv lahend.

Toimib see ka siis, kui kaks sõpra omavahel tülli läinud. *Näiteks 31.03.2008 kasutas A oma sõbra B suhtes füüsilist vägivalda.* Prokurör leidis, et arvestades asjaolusid (tegemist on vanade sõpradega) ning mõlema osapoolle soovi, koostati 20.05.2008 lepitusmenetluse rakendamise määrus ning edastati vajalikud materjalid Sotsiaalkindlustusametisse lepituse läbiviimiseks. 19.06.2008 laekus Ringkonnaprokuratuuri sõlmitud lepituskokkulepe koos selgitava aruandega, millest nähtuvad kahjude heastamiseks ja leppimiseks ära toodud tingimused. Riiklikult lepitajalt saadud info kohaselt on A endale võetud kohustuse täitnud.

Lepitamismenetlust kasutati ka alaealiste suhtes.

Näiteks 08.04.2008 kooli matemaatika klassis haaras G kooli 7a klassi õpilasel E-l jõuga juustest kinni ja küünistas teda vasakust käevarrest. Kui E taganes klassi tahaotsa, järgnes G talle, haaras E-l juustest kinni ning lõi talle 3 korda põlvega kõhu piirkonda. Sellise tegevusega põhjustas G E-le füüsilist valu ja kehavigastusi: vasakul küünarvarrel marrastused ning kuklapiirkonnas lahtised juuksed.

Prokurör kohtus kahtlustatav G-ga ja kannatanu E-ga ning nende seaduslike esindajatega. Kohtumisel on selgunud, et tütarlapsed on omavahel juhtumi sisuliselt lahendanud ja G on palunud andeks E-lt. Mõlemad tütarlapsed said aru, et käituti valesti, sh ka kannatanu E ning edaspidi lubasid teineteise suhtes lugupidavalt käituda.

Seega prokuratuur leidis, et arvestades seda, et kriminaalmenetluse esemeks on teise astme kuritegu, mille eest karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära ning kuriteo asjaolud on selged ja kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi, võib prokuratuur saata kahtlustatava ja kannatanu lepitusmenetlusse eesmärgiga saavutada kokkulepe kahtlustatava ja kannatanu leppimiseks. Prokurör otsustas, kuna reaalselt on G ja E omavahel leppinud, siis peaks see saama kinnituse ka lepitusmenetluses. Prokuröri juures andsid mõlemad pooled lubaduse, et suudavad jätkata õppimist ühes klassis ilma vägivallata. Kahtlustatav G ja kannatanu E andsid nõusoleku lepitusmenetluse rakendamiseks antud kriminaalasjas.

Kriminaalasi saadeti Sotsiaalkindlustusametisse lepitusmenetluse rakendamiseks 13.08.2008. Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi osakonnas koostati lepituskokkuleppe, mille kohaselt:

1. G ei kasuta vaimset ega füüsilist vägivalda E suhtes.
2. G ja E käituvad teineteise suhtes lugupidavalt.
3. G vabandab E ees oma käitumise pärast.

Nii kahtlustatavale kui ka kannatanule selgitati KrMS § 203¹ ja § 203² sisu ning E andis nõusoleku teavitada lepitajat G poolt lepituskokkuleppe tingimuste rikkumisest. Seega eeltoodust nähtuvalt on prokurör seisukohal, et kriminaalmenetlus kuulub käesoleval juhul KrMS § 203¹ alusel lõpetamisele, kuna tegemist on teise astme kuriteoga, mille eest karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära ning kuriteo asjaolud on selged ja kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi ning kahtlustatav on kannatanuga leppinud KrMS § 203² sätestatud korras.

Hinnang: lepitusmenetlus tundub kõige ühiskonnasõbralikum meetod, kui tegemist on tõesti emotsioonidest või alkoholist tingitus sõprade/tuttavate omavahelise tüliga ja isegi siis, kui alaealised on olnud vägivaldsed. See efekt, mis võib tekkida, kui isik annab moraalse lubaduse paberi peal käituda viisakalt ja lugupidavalt ning leida viis kannatanuga ära leppida, on küllaltki efektiivne meetod. Lepitusmenetlus ei toimi aga kindlasti juhul, kui üks osapooltest on sõltuv kahtlustatavast, kas psühholoogiliselt või majanduslikult (alaealised ja perevägivald). Seega peab perevägivald (mees ja naine omavahel) lahendamisel lepitusmenetluse kasutamist vältima, sest selle tulemuslikkus on kaheldav.

Kuigi oli ka juhuseid, kus lepitusmenetlust kasutati ka lahku läinud abikaasade puhul, kui kasvatamisel oli ühine laps. Lepituskokkuleppe allkirjastati ja kahtlustatav lubas, et ei tarvita naisega suhtlemisel füüsilist ja vaimset vägivalda ja ei tarvita lapsega koos viibides alkoholseid jooke.

Lepitaja selgitas ka KrMS § 203¹ lg 5 sisu. Seega eeltoodust nähtuvalt otsustas prokurör, et kriminaalmenetlus kuulub käesoleval juhul KrMS § 203¹ alusel lõpetamisele, kuna tegemist on teise astme kuriteoga, mille eest karistusseadustiku eriosa ei näe karistusena ette vangistuse alammäära ning kuriteo asjaolud on selged ja kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi ning kahtlustatav on kannatanuga leppinud KrMS § 203² sätestatud korras. Nii kahtlustatav kui kannatanu on andnud nõusoleku lepitusmenetluse rakendamiseks antud kriminaalasjas.

Hinnang: Tulevikus vajab uurimist, kas lepitusmenetlus on ära hoidnud edaspidise vägivaldse käitumise ja milliste juhtumite ja inimeste puhul see kõige paremini toimib.

4.1.5 Lõpetamine – alus puudub (KrMS § 199 lg 1 p 1, § 200)

Kriminaalmenetluse seadustik ütleb, et kui kohtueelses menetluses ilmneb KrMS § 199 nimetatud asjaolu, mis välistab kriminaalmenetluse, lõpetatakse menetlus uurimisasutuse määruse alusel ja prokuratuuri loal või prokuratuuri määrusega.

Kriminaalmenetluse aluse puudumise tõttu lõpetamisele läinud kriminaalasjad olid väga erinevad. Need juhtumid läksid lõpetamisele, kui kannatanu ütlused olid väga vastuolulised või kui puudusid igasugused füüsilised vigastused ja tunnistajate juuresolek sündmusele.

Näiteks 17.06.2008 linnas, korteris kägistas H S-i, tõukas peaga vastu sein ja haaras randmest, mille tagajärjel kannatanu tundis füüsilist valu. Antud juhtumi juures kohale tulnud politseinikud vigastusi kannatanu kaelal ei tuvastanud ja korteris viibivad isikud olid juubes ning ei mäletanud suurt midagi.

Prokurör leidis, et tutvunud kogutud materjalidega, tõendeid analüüsides ning hinnates tõendeid nende kogumis, leidis, et esinevad kõrvaldamatud kahtlused H poolt kuriteo toimepanemisel, kuivõrd puuduvad konkreetset tõendeid või kaudsete tõendite kogum,

millistele tuginedes saaks asuda kindlale seisukohale, et on toime pandud temale inkrimineeritud kuritegu.

Järgmine näide on iseloomlik mitmetele perevägivalla juhtumitele. 25.03.2008 linnas, korteris konflikti käigus V tiris L-i juustest, püüdis kannatanut kägistada ja lõi rusikaga näo piirkonda, millega tekitas kannatanule füüsilist valu.

Eeluurimisel selgus, et kahtlustatav oli joobes, millest tekkis kannatanul ärritus ja algas tüli. Kohe saabunud politseinikud andsid ütlusi, et kohale jõudes avas korteri ukse naisterahvas, kes karjus, et mees kogu aeg joob ja lärmab ning tuleb kallale. Küsimusele, et mis seal juhtus, naine konkreetset vastust ei andnud, vaid jätkas mehe joomarluses süüdistamist. Naine oli väga närviline ja agressiivne. Nina all oli tal verine jälg, rohkem kehavigastusi ei pannud politseinik tähele. Meesterahvas oli väga rahulik ning ilma väliste joobetunnusteta. Küsimusele, mis seal juhtus, vastas mees, et naine oli agressiivne, vehkis kätega, sõimas ning tahtis kallale tulla, mille peale mees surus naise vastu seina.

Mees näitas ka oma kaela, mille mõlemal küljel olid sügavad, värsked küüntega tõmmatud verised haavad. Naine käskis mehe kainenema viia, kuid politseinikel polnud mingit alust, et tema soovi rahuldada. Politseinikud viisid mehe viimase ema juurde ja selgitasid talle tema õigusi esitada naise vastu avaldus, mees keeldus sellest.

Prokurör otsustas eeltoodust nähtuvalt, et kannatanu ja kahtlustatava ütlused on vastuolulised. Kriminaalasja eeluurimise käigus on selgunud, et L ja V olid elukaaslased ning elasid ühes korteris. Samuti see, et nende vahel olid pidevalt tülid ja probleemid. Samuti on selgunud, et 27.10.2007 ja 25.03.2008 sündmuste käigus L oli tõepoolest pöördunud kaebustega nii haigla kui perearsti poole, kuid olulisi vigastusi tal ei leitud. Samuti on ta pöördunud ka varasemalt perearsti juurde, kaebusega, et mees teda peksab, enamus kordadel väga palju hiljem, kui väidetavad sündmused aset leidsid. Perearst visiitide käigus väliseid ega sisemisi vigastusi tal ei tuvastanud. Kõikidel nendel situatsioonidel puudusid pealtnägijaid, sealhulgas kannatanu poolt avaldustes märgitud kuupäevadel 27.10.2007 ja 25.03.2008. 25.03.2008 on kannatanul diagnoositud küll väike turse ninal, kuid samas on tunnistaja politseiniku ütlustega tõendatud, et ka kahtlustataval esinesid 25.03.2008 tervisekahjustused - värsked küüntega tekitatud kriimustused kaelal. Kannatanu poolt tema kaela kriimustamist küüntega on kinnitanud ka kahtlustatav. Seega võib lugeda tõendatuks, et 25.03.2008 leidis kannatanu ja kahtlustatava vahel aset konflikt, millega kaasnes mõlema isiku füüsiline rünne teineteise suhtes.

Eeltoodust tulenevalt puudub seaduslik alus esitada 27.10.2007 ja 25.03.2008 toimunud faktides süüdistus V-le. Arvestada tuleb ka asjaoluga, et tunnistaja politseiniku ütluste kohaselt ilmutas politsei kohalejõudmisel agressiivsust just kannatanu (V seevastu oli väga rahulik), millest tulenevalt võib eeldada, et konflikti initsiaatoriks L.

Siin grupis esines ka peresiseseid tülisid, kus kehavigastuste tekitamine oli tahtmatu.

Näiteks: 07.08.2008 linnas, eramajas üritas R-i trepist alla lükata tema poeg K ning muljus tema paremat kätt uksega.

Tunnistajate ülekuulamisel selgus, et tegemist oli konfliktiga isa ja poja vahel. Samas korteris olnud lapselaps nägi, kuidas isa palus vanaisal lahkuda, kuid

viimane keeldus. Isa lükkas vanaisa kätega uksest välja, kuna koridoris oli pime, ei näinud ka lapselaps, et vanaisa käsi ukse vahele jäi.

Prokurör võttes arvesse kriminaalasjas kogutud tõendeid, ei ole neile tuginedes leidnud tõendamist, et K oleks oma isa R suhtes toime pannud KarS § 121 tunnustele vastavat süütegu. Ehkki R on oma ütlustes väitnud, et K surus tema käe ukse vahele ning muljus uksega tema kätt, siis K on andnud ütlusi selle kohta, et ta ei teinud seda tahtlikult, kuna oli pime ning ta ei näinud, et R-i käsi on ukse vahel. Arvestades lisaks R-i poolt öeldut, et peale seda kui K astus teda uksest välja lükkama, haaras ta kuskilt kinni, siis ei saa välistada võimalust, et selleks kinnihaaratavaks kohaks oli K toa uksepiit ning K, kes soovis koheselt peale seda kui oli oma isa uksest välja lükanud, ust sulgeda, ei pruukinud pimedas toas märgata, et tema isa käsi on ukse vahel ning et ust sulgedes võib see jääda vahele ning põhjustada tervisekahjustuse. Tunnistaja M ütlustest nähtuvalt tema sündmust täpselt pealt ei näinud, kuna oli pime. Eeltoodut arvestades ei ole igakülgset ning täielikult leidnud tõendamist K tahtlus teo toimepanemiseks, mistõttu kriminaalmenetlus tema suhtes tuleb süüteokoosseisu mittetäitmisel ja seega kriminaalmenetluse aluse puudumisel lõpetada.

4.2 Menetlemine

Üldstatistika kuritegude registreerimise ning avastamiste kohta on esitatud tabelis 17. Antud andmed on saadud fikseeritud seisuga, ehk siis kasutades veidi erinevat meetodit, kui ülejäänud analüüsis kasutatavate andmete saamiseks, kus on andmed võtnud dunaamilisest baasist. Peamine erinevus seisneb selles, et fikseeritud seisuga ei kajastu hilisemad tegevused, näiteks süütegude ümberkvalifitseerimine.

Tabel 17. § 121 kuritegude andmeid

	2005	2006	2007	2008
Registreeritud kuriteod	3046	3304	4030	4463
Avastatud kuriteod	2414	2703	3296	3994
Avastatud kuriteod samal aastal registreeritustest	2127	2296	2899	3536
Prokuratuuri saadetud kuriteod (kokku)	2014	2467	2975	3376
Prokuratuuri saadetud kuriteod sama aasta kuritegudest	1364	1506	1950	2477

Prokuratuuri saatmise kiirusena (s.o. registreerimisest kuni prokuratuuri saatmiseni) ei ole kahjuks võimalik arvutada keskmiselt kulunud päevi, kuna saab vaadata vaid prokuratuuri saadetud asju, mis aga ei näita midagi asjade kohta, mis prokuratuuri pole saadetud. Seetõttu on menetluskiiruseks leitud nädalate arv, mis kulub 50% samal aastal registreeritud kuritegude prokuratuuri saatmiseks. 2005. aastal saadeti pooled registreeritud kuriteod prokuratuuri 13 nädalaga, 2006. aastal 12 nädalaga, 2007. aastal 11 ning 2008. aastal 10 nädalaga. Arvestades, et juhtumite arv on kasvanud aasta-aastalt, siis on prokuratuuri saatmise aja lühenemine väga positiivne. Samuti, vaadates esimese nädala jooksul registreeritud kuritegudest prokuratuuri saadetute osakaale, on näha paranemist: 1 nädalaga saadeti prokuratuuri 2005. aastal 2,3% (63), 2006. aastal 4,8% (140), 2007. aastal 8,6% (306) ning 2008. aastal isegi 11% (482) registreeritud kuritegudest.

5. Järeldused, ettepanekud

Kehalised väärkohtlemised on levinud igas Eesti paigas ning kuna tegemist on küllalt varjatud kuriteo liigiga, siis tõenäoliselt paljudest kehalistest väärkohtlemisest pole politseid teavitatud. Toimumise kohana hakkasid silma Harjumaa, Ida-Virumaa ja Tartumaa, kus on palju elanikke, on koolid ja meelelahutusasutused. Seal, kus on inimeste kontsentratsioonid suuremad, on ka konfliktid alati tekkima.

Analüüsi tulemusena selgus, et KarS § 121 süüteod jagunevad toimumispaiga järgi alljärgnevalt: 1) elamutes; 2) avalikus kohas; 3) õppe- ja lasteasutustes ning nende territooriumil; 4) kinnipidamisasutustes ja 5) mujal.

Kehalise väärkohtlemise puhul toimepanija ning kannatanu üldjuhul tunnevad üksteist (hinnanguliselt 80% või üle selle) ning toimepanemise põhjus peitub minevikus klaarimata asjaoludes või väärkohtlemisele eelnenud konfliktis. Toimepanija ja ohver on reeglina samast vanusegrupist. Veel võib märgata, et umbes 20% toimepanijate vanustest jäävad vanusevahemikku 15-20 eluaastat, 15-30-aastased toimepanijad moodustavad umbes 45% kõikidest väärkohtlejatest.

Naiste osakaal toimepanijatest on küllaltki stabiilne, jäädes umbes 10% juurde. Naissoost ning meessoost väärkohtlemise toimepanijatel on ühine vanuseline jaotus. Naissoost kannatanute osakaal hakkab ühtlaselt kasvama 10. eluaastast kuni 25. eluaastani, kasvades 30%-lt 60%-ni. Vanuse kasvades see stabiliseerub 50% kandis, et taas tõusta peale 65. eluaastat, mil enamuse kannatanud ongi naisterahvad.

Kuna naissoost toimepanijate ning kannatanute osakaalud on erinevad, võib teha järelduse, et meessoost kehalise väärkohtlemise toimepanijad orienteeruvad vanuse kasvades ümber, hakates rohkem ründama naisi kui mehi. Põhjuseks on tõenäoliselt see, et vanemad meesterahvad on leidnud endale elukaaslased, kes tihtipeale ohvriteks satuvadki.

Kehalise väärkohtlemise toimepannud õpilastest on 95% kuni põhiharidusega (76% algharidusega). Põhihariduse osakaal on veel suur töötutel ning ehitustöölistel ning kodustel. Madalaim on see näitaja ametnikel (93% kas kesk-, keskeri- või kõrgharidusega) ja muu majandusharu ettevõtjal ning kaubanduses töötajal.

Olemasolevate andmete põhjal järeldub siiski, et töötule inimesele on iseloomulik olla põhiharidusega ja ka vallaline, töötajatest suurem osa on kesk- või keskeriharidusega.

Huvitav on märkida, et ka toimepanijad ise on sattunud kannatanuks. Kui vaadata 2008. aastal väärkohtlemise toime pannud isikute (kokku 3814) tausta 2003.-2008. aastal, võib täheldada, et 12% toimepanijatest on ka ise sattunud väärkohtlemise ohvriks viimase 5 aasta jooksul, kusjuures nendest 60% viimase aasta jooksul (2008. aastal) ning 80% kahe viimase aasta jooksul (2007.-2008. aastal). Nendest 12 %-st on ühe korra ohvriks langenud 82%, kahel korral 12%. Kõige „paadunud“ ohvriks langeja langes ohvriks 6 korral ning oli ise toimepanija 3 korral.

Siit võib erinevate uuringute põhjal järeldada, et ohvriks langemist mõjutab nii elustiil kui ka isiku enda käitumine. Kui tegemist on konfliktse isikuga, kes ärritub kergesti ja kellel puudub

enesekontroll, siis on igati loogiline, et see isik satub ise tihtipeale konfliktidesse, provotseerides ja seeläbi ohvriks langedes või siis ärrituvuse korral ise rünnates.

Aastate 2005-2007 hinnangul lõpetatakse erinevate otsusega umbes iga teine-kolmas kehalise väärkohtlemisega seotud kriminaalasi. Suurem osa kehalise väärkohtlemise lõpetamise juhtumitest lõpetatakse menetlushuvi puudumise tõttu, millele järgneb alaealiste komisjonile saatmine ja viimastel kohtadel lõpetamiste alustest ka ebaotstarbekuse ning leppimise tõttu.

Kokkuvõttes võib öelda, et kehalise väärkohtlemise ohvriks langeb reeglina: a) nõrgem osapool (naine, laps, erivajadustega inimene, eakas, kodutu); b) agressiivne inimene, kes ise konfliktne tekitab ja/või psüühiliste probleemidega inimesed, kes ise konfliktse olukorra loovad.

Kehalise väärkohtlemise toimepanemise põhjused võivad olla:

- 1) kultuurilised - s.t et ühiskonnas/kogukonnas on normaalne erimeelsuste lahendamine vägivallaga;
- 2) olustikulised – s.t teatud kohtades ja oludes on suurem tõenäosus muutuda agressiivseks või langeda ohvriks, näiteks joobes olekus tänaval või ööklubides või kinnipidamisasutustes. Alkohool püsib enesekontrolli ja suurendab emotsionaalsust, mistõttu konfliktid tänaval ja ööklubides on kergemad tulema. Samamoodi kui perekonnas on problemaatiline, vägivaldne isik, siis võivad nõrgemad pereliikmed (naine, laps või eakas) langeda vägivalda ohvriks;
- 3) kõige olulisemad on isiksuslikud ja psühholoogilised tegurid, mis põhjendavad vägivaldset käitumist. Inimeste temperament ja kasvatus on erinevad ja osad inimesed on altimad vägivalda kasutama kui teised.

Erinevad uuringud on näidanud, et kui isik on juba üks kord agressiivselt käitunud, jätkab ta ka edaspidi üsna suure tõenäosusega vägivaldset käitumist. Vanemaks saades füüsiline vorm langeb ning enam ei olda nii aldis vägivalda kasutama, seetõttu on ka vanemaealiste kuritegevuse tase väiksem.

Üks viimaseid kurvalt lõppenud näiteid:

42-aastane I elas aastaid koos 49-aastase U-ga, kellega tal oli kolm alaealist last. Tegemist oli probleemse perekonnaga, kuhu korduvalt kutsuti politsei. Jõid nii naine kui mees ja nende alaealsed lapsed olid pidevalt järelevalveta. Sotsiaaltöötaja külastas kodu korduvalt.

U oli oma naise I suhtes sageli vägivaldne. 09.09.2007 kutsuti politsei, kuna I, kellel on kolm alaealist last, lamab alkoholijoobes koridori põrandal. 15.01.2009 teatab I, et mees ajas ta korterist lastega välja ja ei lase neid tagasi.

23.03.2009 teatas sotsiaalnõunik, et I kallal on mees tarvitanud vägivalda. Naine ja lapsed ei julge siseneda korterisse. U peksis oma elukaaslast I-d rusikatega näkku tekitades viimasele füüsilist valu ning hematoome.

08.04.2009 alkohoolses joobes I tuigerdas tänaval, millega solvas inimväarikust ja moraaltunnet. 08.04.2009 laekus politseile teade, et I mees peksab teda, ootab

naabri juures politseid. Kainenema toimetatud nii I kui U. Sündmus registreeritud valetatena.

14.04.2009 lõi U noaga kaela piirkonda oma elukaaslast I-d, kes **suri saadud vigastustesse sündmuskohal.**

42-aastane U on varem korduvalt karistatud joobes olekus lärmamise ja skandaalitseamise eest, alkoholi joobes mootorsõiduki juhtumise eest ja avaliku korra rikkumise eest, kus U viibis joobes olekus tänaval ning seejuures karjus ebatsensuursete väljenditega vene keeles ning teisel päeval karjus maja trepikojas, millega rikkus naabrite öörahu. U oli alates 18.12.2008 töötu ja viibis KarS § 424 rikkumise eest 28.01-06.10.2008 vanglas, kust ta vabastati tingimisi ennetähtaegselt.

Ettepanekud:

Kehalise väärkohtlemise juhtumite juures tuleks teha riskihindamine. Kui on tegemist ühekordse ja võõraste vahel toimunud arveteklaarimisega, on olukord lahendatav ka politsei väljasõitmisega ja kriminaalmenetlusega.

Perevägivald puhul võib vägivald kesta aastaid ja lõppeda raskete kehavigastuse või surmaga. Siin on oluline kiire reageerimine, hea koostöö kriminaalhooldusametnike ja sotsiaaltöötajatega. Perekonna pidev monitooring ja konstaablite poolne kodu külastamine.

Koolivägivald puhul on korduvuse tõenäosus suur ning tagajärjed lisaks füüsilistele ka psühholoogilised. Ka siin peaks politsei reaktsioon olema kiire ja adekvaatne. Oluline on koostöö koolitöötajatega ja lastekaitsetöötajatega.

Eraldi peaks uurima menetluspraktikat ja karistuspraktika/lõpetamiste mõju vägivaldselt käitunud isiku edasisele tegevusele. KarS § 121 ei saa menetleda vaid nn. ühekordselt. Tuleb vaadata, milline on konkreetsetes juhtumites osalenute vägivaldse käitumise ajalugu ja korduvuse tõenäosus ja sellest lähtuvalt otsustada edasine menetluse kulg.

Korduva ohvri jaoks peaks võimaldama paremat seaduslikku kaitset. Samas on oluline sekkuda võimalikult varakult, seda nii ohvri kui kahtlustatava huvides. Ohvril on võimalik seeläbi oma elu ja tervist säästa ning kahtlustataval tekib võimalus hoiduda edaspidisest ebaseaduslikust käitumisest.

Isegi kui kehalise väärkohtlemise kriminaalasju lõpetatakse, peaks olema võimalik kehtestada alkoholi tarvitamise keeldu ja selle rikkumise korral tingimisi või realselt karistada. Kuna paljud kehalise väärkohtlemise juhtumid on seotud sotsiaalsete probleemide käes vaevlevate inimestega, peaks olema võimalik igale juhtumile määrata sotsiaaltöötaja.